

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Lenka Jurajdová

Změna místní příslušnosti v civilním soudním řízení
se zvláštním zaměřením na řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Změna místní příslušnosti v civilním soudním řízení se zvláštním zaměřením na řízení ve věcech péče soudu o nezletilé vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 466 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 2. května 2024

Lenka Jurajdová

Ráda bych na tomto místě poděkovala JUDr. Janě Petrov Křiváčkové, Ph.D. za odborné vedení a komentáře k této diplomové práci.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Základní vymezení právní úpravy místní příslušnosti	9
1.1 Druhy místní příslušnosti soudu	9
1.2 Zkoumání místní příslušnosti soudu	10
2 Souvislost zásady trvání příslušnosti s právem na zákonného soudce	12
2.1 Právo na spravedlivý proces	12
2.2 Právo na zákonného soudce	13
2.3 Zásada trvání příslušnosti	14
3 Výjimky ze zásady podle OSŘ	16
3.1 Delegace nutná	16
3.2 Delegace vhodná	19
4 Výjimky ze zásady podle ZŘS	26
4.1 Vztah k úpravě dle OSŘ	26
4.2 Zásada trvání příslušnosti ve věcech péče soudu o nezletilé	31
4.3 Zájem nezletilého dítěte	33
4.3.1 Okamžik vhodný k přenesení příslušnosti soudu	35
4.3.1.1 V jaké fázi řízení lze příslušnost přenést?	36
4.3.1.2 Přenášení příslušnosti v době podání návrhu na nařízení předběžného opatření	37
4.3.2 Vyjádření účastníků řízení	40
4.4 Bydliště nezletilého	42
Závěr	47
Seznam použitých zdrojů	52
Monografie	52
Odborné články	53
Právní předpisy	53

Judikatura	54
Ostatní.....	56
Abstrakt	57
Abstract.....	57
Klíčová slova.....	58
Key words.....	58

Seznam použitých zkratk

EÚLP	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8.
Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
MPOPP	Vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Úmluva o právech dítěte	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
ZSS	Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Úvod

Tématem této diplomové práce je „Změna místní příslušnosti v civilním soudním řízení se zvláštním zaměřením na řízení ve věcech péče soudu o nezletilé“. Důvodem volby tohoto tématu je skutečnost, že přestože možnost změny místní příslušnosti soudu v průběhu řízení není nijak novým institutem, stále se v praxi vyskytují nesrovnalosti ohledně jeho správné aplikace. Lze se setkat s nepochopením ze strany samotných soudů, problematické je ale také využívání možnosti návrhu na změnu místní příslušnosti účastníky řízení, kdy se tento institut jeví jako jednoduše zneužitelný k získání časové výhody.

Cílem této diplomové práce je analýza dopadů současného legislativního nastavení a praktické aplikace zejména institutu přenesení příslušnosti ve věcech péče soudu o nezletilé na základní právní zásady a ochranu práv účastníků řízení. K dosažení stanoveného cíle jsou v jednotlivých kapitolách práce zodpovězeny tyto výzkumné otázky: 1) Jaký je vztah mezi instituty změny místní příslušnosti a právem na zákonného soudce? 2) Jaký je vztah mezi právní úpravou změny místní příslušnosti v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“) a v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“)? 3) Jaké požadavky jsou kladeny na ochranu zájmu dítěte při rozhodování o změně místní příslušnosti? 4) Je nezbytné, aby pro rozhodnutí o přenesení příslušnosti bylo nezletilé dítě zastoupeno? Pro zodpovězení těchto otázek je v celé práci využita zejména metoda analýzy a syntézy, ve značné míře také komparace. Při návrhu řešení některé problematiky je uplatněna analogie. V třetí části čtvrté kapitoly je metodou indukce zkoumáno, zda je možné dojít k obecně platnému postupu při zkoumání aplikace institutu přenesení příslušnosti. Závěry práce se opírají o deskriptivní výzkum. Stěžejní ustanovení jsou interpretována prostřednictvím metody teleologického, jazykového, systematického a historického výkladu.

Výzkumné otázky jsou postupně reflektovány v jednotlivých kapitolách. První kapitola je zaměřena na základní vymezení právní úpravy místní příslušnosti a postup soudu při jejím zkoumání. Je zde vysvětlen vzájemný vztah ustanovení OSŘ a ZŘS týkajících se příslušnosti. Druhá kapitola se věnuje právu na zákonného soudce a zásadě trvání příslušnosti, a tedy zodpovězení první výzkumné otázky. V návaznosti na poslední část druhé kapitoly, tedy vysvětlení zásady trvání příslušnosti, se třetí kapitola zabývá výjimkami z této zásady upravenými v OSŘ. Protože OSŘ nabízí dvě výjimky (tzv. delegaci nutnou a delegaci vhodnou), je třetí kapitola rozdělena do dvou podkapitol odpovídajícím tomuto rozlišování. Třetí kapitola ve spojení s čtvrtou cílí na zodpovězení druhé výzkumné otázky. Úvod a první

podkapitola čtvrté kapitoly se věnují vymezení výjimky ze zásady trvání příslušnosti upravené v ZŘS a následné syntéze vypovídající o vztahu právní úpravy v OSŘ a ZŘS. Další část čtvrté kapitoly se opět zaměřuje na zásadu trvání příslušnosti, zde však již konkrétně na její vliv na řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Následující části čtvrté kapitoly poskytují odpovědi na třetí a čtvrtou výzkumnou otázku. Hlavním tématem je zde zájem nezletilého a změna jeho bydliště jako zákonných podmínek pro aplikaci institutu přenesení příslušnosti ve věcech péče soudu o nezletilé.

Nezbytným zdrojem pro zpracování této práce jsou aktuálně platná znění právních předpisů, v menší míře i znění historická. Práce dále čerpá z mnohé komentářové literatury zaměřené na výklad ustanovení OSŘ a ZŘS. Dalšími monografiemi věnujícími se tématu práce, a to pouze okrajově, jsou zejména vysokoškolské učebnice. Naproti tomu se tématu věnuje větší množství odborných článků, a to i zaměřených konkrétně na institut přenesení příslušnosti podle ZŘS. Jedná se přitom o články jak starší, tak aktuálnější, díky čemuž je možné vyvodit směřování odborné diskuze na zkoumané téma. Tyto články byly využity zejména pro zpracování čtvrté kapitoly.

Nejvíce však práce čerpá z judikatury českých soudů, především pak Nejvyššího soudu. Judikaturou jsou postupně konkretizovány okolnosti, za kterých lze uvažovat o využití výjimek z trvání příslušnosti. Proto je k dosažení vymezeného cíle práce také zpracována analýza těchto již rozhodnutých a vyjasněných případů a zhodnocení vývoj, současný stav a ustálenost soudní praxe. Zejména z důvodu nutnosti zodpovězení druhé výzkumné otázky, je v práci analyzována judikatura týkající se jak institutu delegace nutné a vhodné podle OSŘ, tak také možnosti přenesení příslušnosti podle ZŘS. Judikatura se však nezbytně prolíná i všemi ostatními kapitolami.

1 Základní vymezení právní úpravy místní příslušnosti

Tato kapitola jako první kapitola práce poskytuje nástin právní úpravy de lege lata týkající se základních institutů a pojmů v oblasti příslušnosti soudů v civilním soudním řízení. Obsah kapitoly je zaměřen zejména na příslušnost místní, v nutné míře se ale dotýká také příslušnosti věcné. V druhé části kapitoly jsou popsány postupy soudů při zkoumání místní příslušnosti a zákonem předvídaná řešení v případě jejího nedostatku.

1.1 Druhy místní příslušnosti soudu

Místní příslušnost soudu, tedy který konkrétní věcně příslušný soud má ve věci rozhodovat, je pro civilní soudní řízení stanovena jak v OSŘ, tak také v ZŘS. Oba zákony rozlišují mezi místní příslušností obecnou a zvláštní. V případě sporných řízení je v OSŘ zvláštní místní příslušnost navíc rozdělena na tzv. obligatorní (výlučnou) a fakultativní (danou na výběr).

Obecná místní příslušnost podle OSŘ reflektuje princip *actor sequitur forum rei*, což znamená, že je třeba podat návrh k obecnému soudu žalovaného.¹ OSŘ pak také v § 85 konkretizuje způsob určení obecného soudu pro jednotlivé typy žalovaných, přičemž takové určení se odvíjí od místa bydliště, pobytu či sídla žalovaného (příp. jeho orgánů). Pravidlo „žalobce následuje žalovaného“ však nelze aplikovat v řízeních vedených podle ZŘS. Podle § 1 odst. 3 ZŘS je tento zákon ve vztahu subsidiarity k OSŘ, nicméně přestože je ZŘS postaven na minimalistické koncepci, a OSŘ se proto v řízeních dle ZŘS využívá hojně, místní příslušnost je v ZŘS upravena vlastním pravidlem. Vedle obecné místní příslušnosti OSŘ upravuje místní příslušnost výlučnou, kterou se žalobce při podávání žaloby musí řídit přednostně. Pokud věc spadá pod některý z případů taxativně vyjmenovaných v § 88 OSŘ, je vyloučeno použití jednak ustanovení o fakultativní místní příslušnosti, nepoužije se však ani úprava obecné místní příslušnosti podle § 84 OSŘ. Dále OSŘ pro určité případy nabízí možnost využití tzv. příslušnosti dané na výběr. V § 87 OSŘ jsou uvedeny místní příslušnosti pro konkrétní situace a žalobce může zvolit, zda podá žalobu k některému z těchto soudů nebo k soudu obecnému podle § 84 OSŘ.

ZŘS jako *lex specialis* k OSŘ stanoví některá vlastní pravidla pro určení místní příslušnosti soudu. Při samotném určování místní příslušnosti je však nutné brát zřetel na propojení těchto vlastních pravidel s obecnými pravidly podle OSŘ. V řízeních podle ZŘS není rozhodující obecný soud žalovaného, ale podle § 4 odst. 1 ZŘS „obecný soud osoby, v jejímž

¹ V souladu s § 84 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

zájmu se řízení koná“, přičemž je relevantní objektivní zájem osoby, jejíž práva má řízení chránit, nikoli její zájem subjektivní.² Obecný soud této osoby se však určí podle subsidiárního § 85 OSŘ. Výjimku zde představují řízení ve věcech týkajících se nezletilého účastníka (jedná se o nezletilého, který není plně svéprávný³). Určení obecného soudu nezletilého je podle § 4 odst. 2 ZŘS vázáno na bydliště nezletilého⁴. Pro stanovení místní příslušnosti soudu v řízeních ve věcech týkajících se nezletilého však nestačí použití pouze § 4 odst. 2 ZŘS, jelikož toto ustanovení určuje toliko, který soud je obecným soudem nezletilého a samo o sobě neurčuje místní příslušnost soudu v konkrétní věci.⁵ Je pak nutné nahlédnout do právní úpravy jednotlivých řízení. Například v řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé lze až při aplikaci § 467 ZŘS zároveň s obecným ustanovením § 4 odst. 2 ZŘS určit, že místně příslušný bude soud, v jehož obvodu má nezletilý bydliště.

Obecná místní příslušnost podle § 4 odst. 1 ZŘS se však pro většinu řízení vedených podle ZŘS nepoužije. Kromě řízení o některých podpůrných opatřeních a řízení o povolení uzavřít manželství ZŘS u všech ostatních řízení samostatně upravuje výlučnou místní příslušnost. Dále lze hovořit o tzv. zvláštní právní úpravě výlučné místní příslušnosti, která se váže k řízení o navrácení nezletilého ve věcech mezinárodních únosů dětí a k řízení o předání dítěte do péče před osvojením do ciziny. Tato právní úprava spočívá v tom, že všechna řízení v daných věcech jsou soustředěována k jedinému soudu v ČR, a to k Městskému soudu v Brně. Je tomu tak z důvodu sídla Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v jeho obvodu.⁶

1.2 Zkoumání místní příslušnosti soudu

Pro výše uvedené druhy místní příslušnosti platí stejná pravidla, podle kterých jsou zkoumány. Oproti věcné příslušnosti, kterou soud podle § 104a OSŘ zkoumá kdykoli za řízení, je zkoumání místní příslušnosti z časového hlediska omezeno. Pokud soud vedl přípravné jednání, zkoumá místní příslušnost pouze do jeho skončení. V opačném případě ji zkoumá pouze do okamžiku, než začne jednat ve věci samé, případně pokud soud rozhoduje bez jednání, tak jen, než vydá rozhodnutí. Výjimkou jsou případy, kdy nebylo vedeno přípravné jednání a zároveň některý z účastníků podal námitku místní nepřislušnosti. Možnost podání takové

² ŠÍNOVÁ, Renáta. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 24.

³ V tomto smyslu je pojem používán v celé této práci.

⁴ K bydlišti nezletilého více v kapitole 4.4.

⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné...*, s. 25.

⁶ Tamtéž.

námítka je také časově omezena, lze tak učinit nejpozději při prvním úkonu, který účastníku přísluší.⁷

Liší se i následný postup poté, co soud zjistí, že není příslušný k rozhodování dané věci. V případě věcné příslušnosti soud není oprávněn sám tuto svou nepříslušnost vyslovit. V případě takové domněnky musí věc předložit k posouzení svému nadřízenému vrchnímu soudu, případně Nejvyššímu soudu, pokud se domnívá, že právě tento je věcně příslušný.⁸ Vyslovit svou místní nepříslušnost a posoudit případnou námitku účastníka však již náleží do kompetence toho soudu, u něhož bylo řízení zahájeno. Po právní moci usnesení o místní nepříslušnosti soud sám postoupí věc soudu, který pokládá za místně příslušný. Svému nadřízenému soudu věc předkládá až soud, kterému byla postoupena, pokud s tímto postoupením nesouhlasí. O tomto již soud, na něž byla věc postoupena, nevydává žádné rozhodnutí.⁹ V případě, že některý z účastníků podá proti rozhodnutí soudu o postoupení věci odvolání, může soud, který s postoupením věci nesouhlasí, předložit věc nadřízenému soudu pouze do doby, než o příslušnosti rozhodne soud odvolací.¹⁰ Pro časové omezení zkoumání místní příslušnosti se na rozdíl od věcné příslušnosti může stát, že o věci nakonec rozhodne soud původně místně nepříslušný. Po uplynutí časových bodů totiž dochází ke zhojení této vady a místně nepříslušný soud je nadále považován za příslušný.

Výše uvedené informace v této podkapitole vychází z ustanovení OSŘ. Vzhledem k tomu, že postup při zkoumání věcné a místní příslušnosti ZŘS neupravuje, použije se dle § 1 odst. 3 ZŘS ustanovení § 104a a § 105 OSŘ subsidiárně také na řízení vedená podle ZŘS. Znění § 105 OSŘ se však v řízeních podle ZŘS aplikuje pouze omezeně, a to bez části ohledně přípravného jednání. Obecně totiž podle § 17 ZŘS platí, že v řízeních podle ZŘS se přípravné jednání nevede. Z tohoto pravidla jsou však výjimky v rámci tzv. jiných řízení vedených podle hlavy čtvrté, části druhé ZŘS, při kterých je aplikace § 17 ZŘS vyloučena.

Úprava v OSŘ a ZŘS je v lecčem podobná. Pokud se ale nejedná o řízení vedené pouze podle OSŘ, a jde o některou z věcí taxativně vymezených v § 2 ZŘS, nestačí znalost pouze ZŘS. Z výše uvedeného vyplývá, že již při prvním kroku v rámci zahajování řízení, a to určení příslušného soudu, je třeba vždy pracovat s oběma zákony a brát ohled na vzájemná propojení a vztahy některých ustanovení. ZŘS obsahuje také vlastní speciální úpravu, nelze jej však aplikovat zcela izolovaně.

⁷ Ustanovení § 105 odst. 1 OSŘ.

⁸ V souladu s § 104a odst. 1 OSŘ.

⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 65.

¹⁰ Ustanovení § 105 odst. 2, 3 OSŘ.

2 Souvislost zásady trvání příslušnosti s právem na zákonného soudce

Zajištění realizace práva na zákonného soudce je nezbytnou podmínkou pro naplnění ústavního práva účastníků řízení na spravedlivý proces. Využití institutu změny místní příslušnosti, ať už postupem podle OSŘ nebo ZŘS, však přináší podstatná úskalí v podobě zásahu do ústavně zaručeného práva na rozhodnutí věci zákonným soudcem u zákonného soudu. Je otázkou, zda právní úprava změny místní příslušnosti neumožňuje zásah v nadměrné míře a nedochází již k porušování základního práva.

2.1 Právo na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces je souborem několika dalších základních práv účastníků řízení. Požadavek spravedlivého procesu pro státní orgány ČR vyplývá nejen z vnitrostátního práva ČR ale také práva evropského a mezinárodního. V čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen „EÚLP“) stejně jako v čl. 14 odst. 1 MPOPP¹¹ nalezneme výčet dílčích základních práv, která v souhrnu tvoří právo na spravedlivý proces. Jedná se o nutnost rozhodovat veřejně, v přiměřené lhůtě, nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem. EÚLP ani MPOPP výslovně neuvádí právo na zákonného soudce. V obou případech se však jedná o minimální standard ochrany jednotlivců a je-li možné nalézt instituty poskytující vyšší ochranu, je nutné aplikovat tyto. Konkrétně právo na zákonného soudce bylo dovozeno ESLP ve věci 19334/03, DMD Group, a.s. proti Slovensku.¹² Právní úprava ČR neobsahuje jedno ustanovení, které by obdobně jako čl. 6 EÚLP či čl. 14 MPOPP souhrnně garantovalo právo na spravedlivý proces. V ČR je třeba pracovat s více ustanoveními hlavy V. Listiny. Díky jejich kombinaci je pak závazek zajištění spravedlivého procesu naplněn a jednotlivcům je poskytnut nejvyšší možný standard ochrany jejich práva na spravedlivé vedení řízení. Navíc právo na zákonného soudce je, na rozdíl od EÚLP a MPOPP, v Listině zakotveno výslovně v čl. 38 odst. 1.

Proces je spravedlivý, pouze pokud jsou zajištěna všechna dílčí základní práva, ze kterých se právo na spravedlivý proces skládá. Je však možné, že i přestože soud prvního stupně nedodrží všechna dílčí práva, bude daný proces jako takový považován za spravedlivý. Právo na spravedlivý proces je specifické právě v tom, že lze u něj hovořit o jakési „zhojitelnosti“. Je

¹¹ Vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

¹² PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2021, s. 1183 (čl. 38).

nutné, aby bylo řízení spravedlivé jako celek. K jeho řádnému naplnění může tedy dojít i až před orgánem druhého stupně, pokud napraví nedostatky řízení před prvostupňovým orgánem.¹³ Příkladem může být situace, kdy odvolací soud nikoli rozsáhle doplní dokazování o důkaz navržený již v řízení před soudem prvního stupně, avšak tímto soudem neprovedený (opomenutý).

Pro správné pochopení pojmu spravedlivý proces je třeba také uvést, že právo na spravedlivý proces je procesním základním právem a neměl by se tedy jeho prostřednictvím přezkoumávat výklad hmotného práva.¹⁴ Účastníci tak mají garantovaný procesně řádný průběh řízení, nikoli však již subjektivně spravedlivé rozhodnutí. Lze se setkat s určitými snahami vytvořit objektivní definici spojení „spravedlivý rozsudek“, nikdy ale nebude možné takto objektivně přistupovat k pojmu spravedlnosti ve všech případech.

2.2 Právo na zákonného soudce

K samotné zásadě zákonného soudce se váže také právo na to, aby o věci rozhodoval nezávislý a nestranný soud a soudce. Ústavní soud se již v prvních letech po jeho založení vyjádřil o právu na zákonného soudce jako o předpokladu nezávislého soudnictví.¹⁵ Právě požadavek určení působnosti, organizace a také příslušnosti soudů právní normou kvality zákona, zakotvený v čl. 91 odst. 2 Ústavy a v čl. 38 odst. 1 věta druhá Listiny, umožňuje eliminaci ovlivňování rozhodování soudů jinými orgány státní moci. Tématu institucionální nezávislosti soudů se tato práce více nevěnuje z důvodu jeho rozsáhlosti a nepřiléhavosti k tématu práce jako takové.

Vedle nezávislosti soudů obsahuje právo na soudní ochranu také aspekt nestrannosti soudů. Tento aspekt je rovněž realizován prostřednictvím zásady zákonného soudce ve smyslu, že zákonem jsou stanovena pravidla pro určení věcné, místní a funkční příslušnosti soudů.¹⁶ Dále podle čl. 94 odst. 1 Ústavy právě zákon stanoví, v jakém složení bude soud o věci rozhodovat, tj. kdy má pravomoc rozhodovat senát a kdy samosoudce. Rozdělení typů věcí mezi senát a samosoudce je podle mého názoru maximální možná míra konkretizace rozhodujícího subjektu, kterou lze stanovit formou zákona. Osobní příslušnost, tj. který konkrétní soudce bude v konkrétní věci rozhodovat, se již řídí interním předpisem soudu – rozvrhem práce. Do roku 2001 absentoval zákonný podklad rozvrhů práce a zásada zákonnosti

¹³ HUSSEINI, Faisal, KOPA, Martin. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina...*, s. 1041 (čl. 36).

¹⁴ PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina...*, s. 1190 (čl. 38).

¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 22. února 1996, sp. zn. III. ÚS 232/95 (N 15/5 SbNU 101).

¹⁶ Ustanovení § 9 a násl. a § 84 a násl. OSŘ.

soudce tak nebyla zcela naplňována. Dnes jsou rozvrhy výslovně předpokládány ustanovením § 41 a násl. ZSS. Podmínkou pro řádné naplnění zásady je zejména, aby věci byly soudcům přidělovány způsobem, který bude předem dostupný veřejnosti, transparentní a zároveň pro veřejnost srozumitelný.¹⁷

Měl by být vyvinut zpětně ověřitelný algoritmus, který nebude možné zmanipulovat tak, aby si účastníci dokázali načasovat podání návrhu s cílem jeho přidělení ke konkrétnímu soudci.¹⁸ Nejedná se tedy o právo na konkrétního soudce, ale na určitý způsob, jakým bude některý ze soudců příslušného soudu přiřazen ke konkrétní věci. Zároveň je zaručen zákaz bezdůvodného odnětí věci po řádném přidělení zákonnému soudci a také zákaz změny složení senátu.¹⁹ Nestačí, aby rozvrh práce určoval, kterému senátu věc připadne, musí určovat také kteří soudci budou v daném senátu rozhodovat. Senáty by zároveň měly být zatíženy rovnoměrně tak, aby nedocházelo ke zbytečnému zpomalování vyřizování nápadu daného soudu, a tedy nedodržování zásady rychlosti řízení.²⁰ Dle ESLP přidělování konkrétních věcí také nesmí být šikanózní ve smyslu nadměrného zatěžování konkrétního soudce „nezajímavými“ a nepříjemnými kauzami. České právo zakotvuje požadavek na interní nezávislost soudců v čl. 82 odst. 1 Ústavy. Právní úprava však proti rozvrhu práce nenabízí žádný opravný prostředek. Interní nezávislost je tak dána do rukou předsedy soudu, který má konečné slovo při sestavování rozvrhu.²¹ Při tvoření rozvrhu práce je třeba předvídat také situace, kdy původně určený soudce nebude moci ve věci rozhodovat např. z důvodu dlouhodobé nemoci, bude vyloučen nebo nastanou jiné obdobné okolnosti znemožňující účast příslušného soudce. V rozvrhu by tedy měl být stanoven postup pro určení náhradního soudce.²²

2.3 Zásada trvání příslušnosti

Jedním z účelů zákonného určení soudce pro konkrétní věc je zajištění důkladného seznámení se soudce s případem a díky tomu dosažení kvalitního a správného rozhodnutí bez opomenutí některých rozhodných okolností. Z tohoto důvodu by nemělo docházet ke změně rozhodujícího soudce v průběhu řízení. Jedním z prostředků pro zajištění tohoto požadavku je zásada trvání věcné a místní příslušnosti soudu neboli zásada *perpetuatio fori*, stanovená v § 11

¹⁷ PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina...*, s. 1185 (čl. 38).

¹⁸ Tamtéž, s. 1186.

¹⁹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Právo na zákonného soudce v České republice* [online]. *pravni prostor.cz*, 4. září 2020 [cit. 15. července 2020]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/procesni-pravo/pravo-na-zakonneho-soudce-v-ceske-republice>.

²⁰ PEKAŘOVÁ, Lenka. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina...*, s. 1186 (čl. 38).

²¹ Tamtéž, s. 1190.

²² Tamtéž, s. 1188.

odst. 1 OSŘ. Znamená, že to, který soud bude věcně a místně příslušný, závisí na okolnostech daných v okamžiku zahájení řízení. A i když posuzována může být i později (viz kapitola 1.2), měla by být příslušnost daného soudu zachována až do skončení řízení v daném stupni. Následné změny okolností, podle kterých se příslušnost určuje, nejsou již relevantní a neodůvodní změnu soudu. Ustanovení § 11 odst. 1 OSŘ se v souladu s § 1 odst. 3 ZŘS aplikuje také na řízení vedená podle ZŘS.

Z této zásady však existují výjimky popsané v následujících kapitolách této práce, které umožňují změnu místní příslušnosti. Z následujících kapitol také vyplývají důvody nutnosti existence těchto výjimek, a tedy zásahu do práva na zákonný soud a soudce. Podle OSŘ jsou to dva typy delegace věci, tedy jejího přikázání jinému soudu. ZŘS pak upravuje další institut, a to přenesení místní příslušnosti, který je však použitelný pouze pro konkrétní řízení uvedená v § 5 ZŘS. Vztah mezi instituty upravenými OSŘ a ZŘS není zcela zřejmý, v práci je této problematice věnována kapitola 4.1.

Výše byla zmíněna možnost tzv. zhojení vady nedostatku místní příslušnosti. Pokud tedy dojde k chybnému zahájení řízení u místně nepřislušného soudu a v řízení bude pokračováno, aniž by včas byla vyslovena místní nepřislušnost, bude tento soud podle § 105 odst. 1 ve spojení s § 11 odst. 1 OSŘ nadále považován za místně příslušný. Znamená to, že se stane soudem zákonným a již také podléhá zásadě *perpetuatio fori*, ve smyslu, že takto zhojená místní příslušnost má již nadále trvat po celou dobu řízení.

3 Výjimky ze zásady podle OSŘ

V OSŘ a také v ZŘS jsou výslovně upraveny výjimky z výše popsané zásady trvání příslušnosti. V případě věcné příslušnosti zákony žádné výjimky z principu *perpetuatio fori* neuvádí. Jedná se tedy o další rozdíl mezi úpravou místní a věcné příslušnosti soudu v civilním řízení. V OSŘ nalezneme dva typy případů, kdy lze změny místní příslušnosti dosáhnout. Oba jsou upraveny v § 12 OSŘ a lze o nich hovořit jako o delegaci nutné a delegaci vhodné.

3.1 Delegace nutná

Na jednu stranu využitím institutu delegace nutné dochází k tomu, že ve věci nerozhoduje původně zákonem určený soud, přesto se ale zároveň jedná o nezbytný institut pro zajištění realizace práva účastníků na spravedlivý proces, konkrétně práva na nestrannost soudu. Podle § 12 odst. 1 OSŘ, pokud jsou naplněny zákonem předpokládané důvody, tedy, že příslušný soud nemůže pro vyloučení soudců o věci jednat, musí být věc přikázána jinému soudu. Podle odst. 3 téhož ustanovení o takové delegaci rozhoduje soud nejbližše společně nadřízený příslušnému soudu a soudu, kterému má být věc přikázána. Z doslovného znění zákona tedy vyplývá, že se jedná o povinnost soudu navrhnout přikázání věci jinému soudu, nikoli pouze možnost dle jeho vlastního uvážení. Pokud jsou splněny podmínky podle § 12 odst. 1 OSŘ, musí tedy soud navrhnout delegaci i bez návrhu účastníka.²³ Například Hrádek však uvádí, že „základem pro postup delegace je námitka účastníka řízení o podjatosti soudce“ a že se „nejedná tedy o postup, který by soud měl provádět ze své povinnosti“.²⁴ S tímto názorem se nelze ztotožnit, jelikož § 15 OSŘ výslovně stanoví soudcům povinnost neprodleně oznámit předsedovi soudu skutečnosti, pro které jsou z projednávání a rozhodnutí věci vyloučení. Námitka účastníků by tedy neměla být nutná.

Důvody pro vyloučení soudců z projednání a rozhodnutí věci jsou vymezeny v § 14 odst. 1 až 3 OSŘ. Překážkou pro soudce by tak bylo, pokud by měl osobní poměr k věci, k účastníkům řízení nebo k jejich zástupcům a pokud by takový poměr byl důvodem pochybností o soudcově nepodjatosti. U soudu vyššího stupně, nemohou věc projednat a rozhodnout soudci, kteří toto učinili u dané věci již u soudu nižšího stupně. Ze stejného důvodu jsou vyloučení také soudci soudu nižšího stupně a tento princip se uplatní také při

²³ VACKOVÁ, Monika, HAVLÍČEK, Karel. In: BERAN, Vladimír a kol. *Občanský soudní řád, 1. část: Soudcovský komentář* [online databáze]. Praha: Wolters Kluwer, 2023, aktualizováno k 1. lednu 2023 [cit. 2. června 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz, § 12.

²⁴ HRÁDEK, Jirí. In: ADAMOVIČ, Hana a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [online databáze]. Praha: Wolters Kluwer, 2016, aktualizováno k 1. lednu 2016 [cit. 2. června 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz, § 12.

rozhodování o dovolání. Soudci, kteří dříve projednávali nebo rozhodovali, jsou v dané věci vyloučeni také v případě řízení o žalobě pro zmatečnost.²⁵ Vyloučení soudců působí zpětně, a proto je nutné opakovat všechny provedené úkony, jejichž povaha to umožňuje. Není však třeba opakovat úkony, kterými se nevyřizuje věc sama, a které by jinak nesnesly odkladu.²⁶

K podmínkám § 12 odst. 1 OSŘ se v poměrně nedávné době vyjádřil také Nejvyšší soud. Podle něj „delegaci nutné musí předcházet řízení o vyloučení soudce či soudců“.²⁷ Není to však zcela přesné, jelikož jsou situace, kdy rozhodnutí o vyloučení nemusí být nutné vydáno. Jedná se o případy, kdy podle § 15 OSŘ došlo k oznámení skutečností podmiňujících vyloučení přímo ze strany daného soudce, nebo podle § 16a OSŘ došlo ke zrušení rozhodnutí odvolacím nebo dovolacím soudem či v rámci řízení o žalobě pro zmatečnost, a to z důvodu, že ve věci rozhodoval vyloučený soudce.

K delegaci nutné lze přistoupit i v situaci, kdy ani podle rozvrhu práce nelze pro projednání a rozhodnutí věci určit jiného soudce nebo jiný senát daného soudu.²⁸ Z toho vyplývá, že pro postup podle § 12 odst. 1 a odst. 3 OSŘ není nezbytné, aby z projednávání a rozhodování věci byli všichni soudci příslušného soudu přímo vyloučeni. Pokud jsou u soudu objektivní důvody, pro které není možné obsadit pozice soudců v dané věci, ale fakticky vyloučen je pouze některý z nich, lze i tak k delegaci nutné přistoupit.²⁹ Dříve Nejvyšší soud vyjádřil názor, že v případě návrhu účastníka řízení na vyloučení soudců podle § 14 odst. 1 OSŘ a následný postup podle § 12 odst. 1 OSŘ, je možné k delegaci nutné přistoupit až po pravomocném rozhodnutí o vyloučení všech soudců příslušného soudu a nemožnosti celého soudu o věci jednat.³⁰ Tato judikatura by nejspíše lépe dopadala na doslovné znění zákona, které více nabádá k výkladu, že podmínkou je vyloučení všech soudců daného soudu. Podle aktuální judikatury Nejvyššího soudu však postačí, pokud nelze věc přidělit jinému soudci či senátu působícímu na daném úseku příslušného soudu.³¹

Javůrková uvádí, že pokud jsou objektivní pochybnosti o tom, zda postupovat podle § 12 OSŘ a delegovat věc, nemělo by se k delegaci přistoupit. Opačný postup by již nepřipustně

²⁵ Ustanovení § 14 odst. 1 až 3 OSŘ.

²⁶ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 49 (§ 14).

²⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2020, sp. zn. 30 Nd 18/2020.

²⁸ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád...*, s. 42 (§ 12).

²⁹ HRÁDEK, Jiří. In: ADAMOVIČ, Hana a kol. *Občanský soudní řád...*, § 12.

³⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2001, sp. zn. 5 Nd 335/2001.

³¹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.02.2009, sp. zn. 4 Nd 344/2008.

odporoval ústavně zaručenému právu účastníků řízení na zákonný soud.³² Je třeba upozornit, že pro vyloučení soudce podle § 14 OSŘ naopak objektivně odůvodněné pochybnosti stačí k tomu, aby byl soudce vyloučen.³³ Podjatost tedy nemusí být skutečně prokázána. Uvedené by však nemělo vést k tomu, že přestože budou soudci pro pochybnost o jejich nepodjatosti z projednávání věci vyloučeni, nebude právě pro pouhou pochybnost přistoupeno k delegaci věci. Pokud již došlo k vyloučení soudců příslušného soudu, mělo by platit, že věc musí být přikázána soudu jinému, aby byl naplněn požadavek na nestranné rozhodování.

V situaci, kdy k vyloučení soudců naopak nedošlo a není tedy důvod pro delegaci nutnou, nelze změny soudu docílit ani prostřednictvím institutu delegace vhodné. Pokud měl účastník řízení za to, že důvodem pro přikázání věci jinému soudu jsou výlučně skutečnosti, pro které měl být soudce vyloučen a k vyloučení nedošlo, není možné věc delegovat ani z důvodu vhodnosti, tj. podle § 12 odst. 2 OSŘ.³⁴ Další podmínkou pro postup podle § 12 odst. 1 OSŘ je umožnění účastníkům řízení vyjádřit se k tomu, na který soud má být věc delegována, a to výslovně podle § 12 odst. 3 OSŘ. Vyjádření účastníků ve smyslu návrhu, na který soud by se mělo delegovat, není pro rozhodující soud závazné.³⁵ Může to však mít vliv na to, který soud bude o delegaci rozhodovat. Lze postupovat podle § 101 odst. 4 OSŘ, tj. nevyjádření se účastníka ve stanovené lhůtě může znamenat, že nemá žádných námitek.³⁶ Obdobně se dovozuje také povinnost předsedy soudu zajistit vyjádření všech soudců, kteří o věci nemohou rozhodovat pro jejich podjatost.³⁷

Následně, pokud jsou splněny podmínky pro přikázání věci jinému soudu, je soudce, který tuto skutečnost zjistí, povinen předložit věc soudu, který je nejbližše společně nadřízen příslušnému soudu a soudu, na který má být věc delegována. Tento nadřízený soud pak rozhoduje, zda skutečně bude delegováno, a na který soud. Může však také dojít k případům, kdy ani nejbližše společně nadřízený soud nebude moct o delegaci rozhodovat. V praxi Nejvyššího soudu se objevil případ, kdy k předložení věci nadřízenému soudu došlo třikrát. Důvodem bylo účastenství na straně žalovaného jak soudce okresního soudu, jenž věc předložil krajskému soudu, tak také soudců daného krajského soudu, a i vrchního soudu. O tom, kterému

³² JAVŮRKOVÁ, Naděžda. In: DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. [online databáze]. Praha: Wolters Kluwer, 2009, aktualizováno k 1. červenci 2009 [cit. 2. června 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz, § 12.

³³ MACKOVÁ, Alena. In: DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád... § 14*.

³⁴ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2001, sp. zn. 5 Nd 14/2001.

³⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2008, sp. zn. 4 Nd 105/2008.

³⁶ JAVŮRKOVÁ, Naděžda. In: DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád...*, § 12.

³⁷ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád...*, s. 50 (§ 15).

jinému okresnímu soudu, než příslušnému má být věc delegována, proto rozhodoval Nejvyšší soud.³⁸

3.2 Delegace vhodná

Dalším institutem civilního soudního řízení umožňujícím změnu místní příslušnosti soudu je přikázání věci z důvodu vhodnosti, tzv. delegace vhodná upravená v § 12 odst. 2 OSŘ. Zde již není účelem vyřešit závažnou právní překážku v projednání a rozhodnutí o věci, tak aby nedošlo k omezení práva účastníků na nestranný soud. Delegace vhodná primárně cílí na realizaci zásady hospodárnosti a rychlosti řízení. Zároveň umožňuje věc projednat důkladněji, než by tomu bylo u původního místně příslušného soudu. Pokud by však k řádnému zjištění skutkového stavu stačilo využití institutu dožádání, nebyla by delegace vhodná důvodná. Stejně jako u delegace nutné platí i pro vhodnou, že o přikázání rozhoduje soud nejbliže společně nadřízený místně příslušnému soudu a soudu, na který má být věc delegována. Jelikož změna místní příslušnosti soudu je vždy zásahem do ústavního principu zákonného soudce, mělo by být přikázání věci jinému soudu spíše výjimkou. Zejména v případě delegace vhodné je nutné k této možnosti přistupovat restriktivně. Proto je třeba klást důraz na kvalitní odůvodnění rozhodnutí o delegaci.³⁹

Podle ustálené judikatury Ústavního soudu je nutné dodržet požadavek dostatečně přesvědčivého, rozumného, logického a vyčerpávajícího odůvodnění.⁴⁰ V případě rozhodnutí podle § 12 odst. 2 OSŘ nestačí pouhé konstatování očekávání toho, že díky změně soudu bude řízení pro obě strany příznivější než u původně příslušného soudu, a že povede k hospodárnějšímu a rychlejšímu rozhodnutí věci. Pro souladnost rozhodnutí s ústavním pořádkem a legitimací zásahu do ústavního práva na zákonný soud je třeba, aby odůvodnění bylo podepřeno konkrétními skutečnostmi, na základě kterých má soud za to, že je delegace důvodná.⁴¹ Je třeba, aby v daném případě existovaly dostatečně mimořádné a závažné skutečnosti. Pokud má být delegací dosaženo pouze hospodárnějšího či rychlejšího vyřízení věci a nejsou zde žádné jiné důvody, pro které je třeba zasáhnout do práva na zákonný soud, nemělo by k delegaci dojít. Odůvodnění rozhodnutí o delegaci musí být o to kvalitnější v případech, kdy využití tohoto institutu není podpořeno všemi účastníky.

³⁸ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2009, sp. zp. 4 Nd 344/2008.

³⁹ V souladu s § 169 OSŘ.

⁴⁰ Tamtéž, Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. IV. ÚS 2319/11 (N 40/64 SbNU 461).

⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. října 2017, sp. zn. IV. ÚS 2672/17 (N 194/87 SbNU 201).

Využití institutu delegace může vést k ulehčení situace některé ze stran sporu (co se týče lepší přístupnosti soudu), to ale není jeho smyslem. Delegace není přípustná v situaci, kdy by v jejím důsledku došlo k zásadně nepříznivé změně v poměrech některého z účastníků. Nejvyšší soud se takovou situací zabýval v případě, kdy matka nezletilého, kterého se řízení týkalo, navrhla delegaci věci z důvodu velké vzdálenosti příslušného soudu, finanční náročnosti dojíždění a narozením dcery, kterou kojila. Otec, v jehož péči byl nezletilý, kterého se řízení týkalo, s delegací nesouhlasil. Změnou soudu by se pouze přenesla obtížnost situace z matky na otce, nevedlo by to ani k zajištění hospodárnějšího a rychlejšího vyřízení věci. Nejvyšší soud proto delegaci neshledal důvodnou.⁴² Posouzení vhodnosti delegace tak musí zahrnovat mimo jiné i úvahu o ovlivnění poměrů jednotlivých účastníků.

Je nutné respektovat požadavek na umožnění účastníkům řízení vyjádřit se k určení soudu, kterému má být věc delegována, a oproti delegace nutné zde navíc také k důvodům takové změny soudu.⁴³ Soud se musí náležitě vypořádat s projevenými námitkami a zohlednit veškeré okolnosti konkrétního případu. Například v případě posuzovaném Ústavním soudem hrozilo rozhodnutím podle § 12 odst. 2 OSŘ zásadní ovlivnění výsledku celého sporu mezi účastníky řízení, a to z důvodu vzniku průtahů, a tedy i hrozby uplynutí lhůty pro vydávání náhradních pozemků v rámci restituce.⁴⁴ Vrchní soud v Praze, který v této věci rozhodl o přikázání věci podle § 12 odst. 2 OSŘ, podle Ústavního soudu akceptoval zneužívání procesního práva vedlejší účastníci, tj. Českou republikou – Státní pozemkový úřad. Účastníci řízení, kteří se změnou soudu nesouhlasili, ve svých námitkách upozornili na to, že již proběhla dvě jednání a při dalším již soud mohl rozhodnout. V návrhu na změnu příslušnosti tak viděli záměrné obstrukce vedlejší účastnice, která by se díky vzniklým průtahům mohla vyhnout vydání náhradních pozemků. Vrchní soud se měl s těmito námitkami náležitě vypořádat a zohlednit vliv změny místní příslušnosti na konkrétní případ, tj. jak změna zasáhne do právní sféry stran řízení.⁴⁵

Neplatí však, že by podmínkou delegace byl souhlas všech účastníků. Na vypořádání se s vyjádřeními účastníků je v judikatuře Nejvyššího i Ústavního soudu sice kladen důraz, nejedná se však o rozhodující kritérium a nejsou pro nadřízený soud nijak závazné. Jako příklad lze uvést případ, kdy Nejvyšší soud posoudil návrh na delegaci vhodnou jako důvodný, přestože jeden z účastníků s tímto postupem nesouhlasil. Jednalo se o pozůstalostní řízení, jehož většina

⁴² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 5 Nd 306/2001

⁴³ V souladu s § 12 odst. 3 OSŘ.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17. října 2017, sp. zn. IV. ÚS 2672/17 (N 194/87 SbNU 201).

⁴⁵ Tamtéž.

účastníků měla bydliště v obvodu delegovaného soudu. Navíc sedmnáct účastníků z osmnácti s delegací souhlasilo. Nad negativním vyjádřením účastníka převážil předpoklad rychlejšího a hospodárnějšího projednání věci.⁴⁶

Ani pokud se všichni účastníci shodnou na jiném soudu, na který by chtěli, aby byla věc delegována, nemůže se soud rozhodující podle § 12 odst. 3 OSŘ řídit pouze jejich návrhem. Například v případě, kdy žalobce i žalovaný měli sídlo v obvodu delegovaného soudu a prostřednictvím § 101 odst. 4 OSŘ se uplatnila domněnka souhlasu, Nejvyšší soud přesto delegaci vhodnou pro nedostatek důvodů zamítl. Nad blízkostí soudu převážil požadavek restriktivního uplatňování výjimky z ústavní zásady zákonného soudu.⁴⁷ Obdobně Nejvyšší soud neshledal důvodným návrh na delegaci v případě, kdy návrh podal žalovaný, který byl příjemcem sociální podpory, a to z důvodu finanční náročnosti dojíždění k téměř tři sta kilometrů vzdálenému soudu. V tomto případě se žalobkyně s návrhem výslovně souhlasila. Podle Nejvyššího soudu však tyto důvody, ani se souhlasem druhé strany, nebyly způsobilé prolomit ústavní zásadu zákonného soudu, a to také s ohledem na možnost využití institutu dožádání a provedení některých úkonů u pro žalovaného bližšího soudu.⁴⁸

Je však třeba upozornit, že judikatura Nejvyššího soudu týkající se věci, kde se posuzovala blízkost rozhodujícího soudu a zároveň souhlas či nesouhlas ostatních účastníků, byla v letech 2000 až 2003 poměrně nesjednocená. V obdobných případech jako jsou dva posledně výše zmíněné naopak Nejvyšší soud právě z důvodu blízkosti za současného souhlasu všech účastníků věc jinému soudu přikázal, přičemž takový postup nepodkládá žádným jiným důvodem a nutnost restriktivního přístupu v odůvodnění nezmiňuje. Jedná se o případy, které byly rozhodovány dříve než předchozí zmíněné. V prvním z nich přikázání věci navrhl sám příslušný soud (Městský soud v Praze), a to s ohledem na bydliště navrhovatele a nutnost posouzení jeho zdravotního stavu OSSZ v Ostravě. Žádný z účastníků k delegaci neměl námitek. Nejvyšší soud tedy věc přikázal Krajskému soudu v Ostravě, v odůvodnění odkázal na bydliště navrhovatele a souhlas⁴⁹ všech účastníků.⁵⁰ Ze stejných důvodů pak Nejvyšší soud v témže roce přikázal věc jinému soudu například usneseními ze dne 19. 12. 2000, sp. zn. 7 Nd 415/2000 a sp. zn. 7 Nd 388/2000.

Přes výše uvedená rozhodnutí, kdy Nejvyšší soud přes souhlas všech nepřikázal věc jinému soudu a nenavázal tak na judikaturu z roku 2000, se v roce 2010 k blízkosti

⁴⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2001, sp. zn. 5 Nd 271/2001.

⁴⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2001, sp. zn. 4 Nd 244/2001.

⁴⁸ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. 32 Od 69/2003.

⁴⁹ Souhlas ve smyslu § 101 odst. 4 OSŘ.

⁵⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2000, sp. zn. 5 Nd 244/2000.

rozhodujícího soudu vyjádřil následovně. Okolnosti jako je vzdálenost bydliště a sídla příslušného soudu či také „organizační, finanční, zdravotní a jiné problémy“ lze považovat za běžné a neodůvodňující využití institutu delegace vhodné. Nikoli samy o sobě. Zároveň Nejvyšší soud v daném rozhodnutí⁵¹ uvedl, že k mimořádnosti poměrů účastníka je možné přihlídnout, ale podmínkou je, aby delegace nepříznivě neovlivnila situaci ostatních účastníků. Proto je také třeba dbát na dodržování práva účastníků na vyjádření se k delegaci a jejich vyjádření řádně zohlednit. V dalších letech Nejvyšší soud v odůvodněních konkrétněji popisuje i důvody procesní ekonomie. Kromě blízkosti a souhlasu účastníků je tedy podstatné zohlednit, jaké kroky již byly nebo mají být ve věci provedeny (například, zda již ve věci proběhlo jednání).⁵² Relevantní pro nepřikázání věci jinému soudu bylo například plánované rozsáhlé dokazování spočívající v oceňování nemovitostí v obvodu původního soudu.⁵³ Není tedy zcela zřejmé, zda by blízkost soudu a souhlas všech účastníků v této pozdější judikatuře mohly postačovat. I když v případě oceňování nemovitostí znaleckými posudky lze uvažovat o jakémisi důvodu navíc, kdy výslech znalce by neměl být problematický ani prostřednictvím institutu dožádání.

Pokud je místně příslušný soud určen podle § 88 OSŘ, tedy jedná se o výlučnou místní příslušnost a nelze zvolit jiný soud, musí se soud rozhodující o delegaci v odůvodnění vypořádat i s důvody, pro které je zákonem stanovena specifická místní příslušnost v dané věci.⁵⁴ Ani v řízeních, která na sebe navazují, jako je řízení o rozvod manželství a řízení o péči o nezletilé v době po rozvodu, Nejvyšší soud neshledal důvodným návrh na delegaci. Respektive návaznost řízení jako důvod prolomení zásady zákonného soudu neobstojí sama o sobě.⁵⁵

V případě místní příslušnosti na výběr dané je možné přikázat věc také soudu, jež je podle § 87 OSŘ příslušný, ale žalobce jej nezvolil. I při takovém postupu je však nutné, aby zde bylo důvodné očekávání hospodárnějšího a rychlejšího vyřízení věci. Pokud však řízení bylo zahájeno u soudu místně příslušného podle § 87 OSŘ, nemůže být pro delegaci věci samo o sobě důvodem to, že žalovaný má bydliště či sídlo v obvodu delegovaného soudu.

⁵¹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. 4 Nd 418/2009.

⁵² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 8. 2022, sp. zn. 28 Nd 365/2022, usnesení NS ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. 23 Nd 320/2015.

⁵³ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012 sp. zn. 23 Nd 60/2012.

⁵⁴ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád...*, s. 42 (§ 12).

⁵⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2001, sp. zn. 11 Nd 211/2001.

Umožněním zahájení řízení u soudu podle § 87 OSŘ již sama zákonná úprava sleduje právě rychlejší a hospodárnější vyřízení věci, což je také smyslem delegace vhodné.⁵⁶

Podobně je možné využít postup podle § 12 odst. 2 OSŘ i v případě místní příslušnosti určené dohodou mezi podnikateli podle § 89a OSŘ. Zde je však kladen důraz na odpovědnost stran za důsledky, které dohoda o prorogaci přináší. K delegaci vhodné by nemělo dojít, pokud by strany argumentovaly okolnostmi, které jim byly známy již při uzavírání prorogační dohody.⁵⁷ Nejvyšší soud zdůraznil, že rozhodnutí o změně příslušnosti soudu nemá vést ke znevýhodnění některého z účastníků v přístupu k soudu a v možnosti uplatnit svá práva. Pokud by u některého účastníka nastala taková změna poměrů, pro kterou by nebylo spravedlivé trvat na dříve uzavřené dohodě o prorogaci, může být návrh na delegaci důvodným.

Nejvyšší soud takto rozhodl o přikázání věci jinému soudu v případě, kdy v rámci smlouvy o pronájmu vozidla mezi obchodní společností a fyzickou osobou byla založena příslušnost Obvodního soudu pro Prahu 5. Nájemkyně jako žalovaná navrhla přikázání věci Okresnímu soudu v Ostravě z důvodu změny osobních a majetkových poměrů. V době podání návrhu na delegaci byla nezaměstnaná, pobírala pouze sociální dávky a sama pečovala o dítě. Nejvyšší soud shledal situaci žalované jako výrazně omezující možnost jejího přístupu k soudu a uplatňování procesních práv. Kromě sociálních a finančních poměrů žalované opřel své rozhodnutí také o stav řízení (věc byla odvolacím soudem vrácena prvnímu stupni) a skutečnost, že delegace nepříznivě neovlivní postavení žalobce (zejm. s ohledem na to, že je zastoupen advokátkou, která však nemá sídlo v obvodu příslušného soudu). Dále Nejvyšší soud argumentuje tím, že pokud by prorogační dohoda nebyla uzavřena, byl by příslušný soud podle bydliště žalované.⁵⁸

Rozhodnutí je vydané před výše zmíněným rozhodnutím z roku 2010, kdy Nejvyšší soud vyslovil názor, že vzdálenost bydliště (a s tím spojená časová a finanční náročnost) nemůže být sama o sobě důvodem pro delegaci. A dále že k mimořádným poměrům lze přihlídnout, pokud delegace není na úkor jiných účastníků, kdy je třeba brát zřetel na jejich souhlas či nesouhlas. Je otázkou, zda by po roce 2010 byl případ týkající se prorogace rozhodnut stejně, jelikož žalobkyně výslovně sdělila svůj nesouhlas. Podle mého názoru nelze argumentovat hypotetickou situací a tím, jaký soud by byl příslušný v případě neuzavření dohody. Situaci bych viděla jinak např. ve chvíli, kdy by žalobkyně měla svou organizační jednotku také blíže obvodu delegovaného soudu, což by jí zajistilo možnost právní obrany

⁵⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2001, sp. zn. 5 Nd 270/2001.

⁵⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2002, sp. zn. 20 Nd 11/2002.

⁵⁸ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2001, sp. zn. 5 Nd 74/2001.

stejné kvality jako u příslušného soudu a změna místní příslušnosti by ji skutečně nemohla negativně ovlivnit. Takto by mi rozhodnutí minimálně více přiléhalo na názor Nejvyššího soudu z roku 2010.

Je třeba shrnout, že zákon, na rozdíl od delegace nutné, výslovně neupravuje důvody, pro které lze delegaci vhodnou využít a tyto jsou tedy dovozovány judikaturou a odbornou literaturou. Kromě výše uvedených případů, Nejvyšší soud již rozhodl o několika dalších skutečnostech, které nemohou být sami o sobě důvodem pro postup podle § 12 odst. 2 OSŘ. Typickým důvodem návrhů na delegaci vhodnou je vzdálenost bydliště či sídla účastníka od původního soudu a s tím spojená tvrzená časová a finanční náročnost dojíždění na jednání. Přes poměrnou častost tohoto odůvodnění, Nejvyšší soud již v roce 2001 judikoval, že bydliště účastníků a ani jeho změna v průběhu řízení, není samo o sobě dostatečným důvodem pro změnu příslušnosti.⁵⁹

Závěry konkrétních rozhodnutí Nejvyššího soudu nelze pokládat za obecné. I v případě obdobných okolností soud rozhodl odlišně. Například návrh na delegaci odůvodněný nedostatkem financí na dojíždění k příslušnému soudu a péčí o nezletilé děti byl shledán důvodným.⁶⁰ V jiné věci však pro nutnost restriktivního uplatňování delegace, jako výjimky ze zásady zákonného soudu, nebylo dostatečné tvrzení obtížného dojíždění z důvodu kojení dítěte. V tomto případě Nejvyšší soud upozornil na možnost provedení dožadání.⁶¹ Obdobně institut dožadání Nejvyšší soud upřednostnil také v případě, kdy navrhovatelka jako důvod delegace uvedla péči o dítě a v blízké době očekávání narození dalšího dítěte.⁶²

Jednotlivé případy jsou Nejvyšším soudem posuzovány skutečně individuálně, nelze se zcela spoléhat na obdobnost okolností tvrzených jako důvody pro delegaci vhodnou. Podstatná je výhoda rychlejšího a hospodárnějšího řízení a důkladnějšího posouzení případu, kterou tento institut nabízí. Pokud by všechna odůvodnění soudů rozhodujících o přikázání byla dostatečně kvalitní a podrobná, co se týče rozboru důvodů delegace⁶³, mohlo by být snazší z judikatury dovodit konkrétnější pravidla či alespoň vodítka k určení relevance důvodů. Například ne však zcela sjednocený názor na blízkost bydliště a současný souhlas ostatních účastníků. Nemyslím si, že by ani tato dvě kritéria stačila sama o sobě, ale pokud by bylo postaveno na jisto, že

⁵⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2001, sp. zn. 7 Nd 29/2001, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2001, sp. zn. 4 Nd 127/2001.

⁶⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. 28 Nd 123/2004.

⁶¹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2000, sp. zn. 4 Nd 408/2000.

⁶² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. 20 Nd 48/2004.

⁶³ Některá výše zmíněná v této kapitole obsahují např. pouze větu ve smyslu „Ze spisu vyplývá, že delegace je ekonomická“. Nikoli však žádný podklad tohoto názoru soudu.

v případě jejich splnění se bude už posuzovat pouze fáze řízení, která je podle mého názoru nejrelevantnější, mohlo by se předejít nadbytečným návrhům na delegaci vhodnou.

4 Výjimky ze zásady podle ZŘS

Zákon o zvláštních řízeních soudních nad obecnou úpravou delegace v OSŘ nabízí možnost tzv. přenesení příslušnosti soudu. Tento institut upravuje § 5 ZŘS, podle kterého je možné, aby soud přenesl svoji příslušnost na jiný soud v případě, že se změní okolnosti, podle kterých se příslušnost posuzuje. Ustanovení platí pouze pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé⁶⁴, ve věcech opatrovnických a v řízeních o svéprávnosti. V těchto věcech je místní příslušnost soudu obecně určována podle bydliště nezletilého, opatrovance či osoby, o jejíž svéprávnost se jedná.⁶⁵ Výslovně je zde dána také podmínka, že přenesení má být v zájmu těchto osob.

Proti rozhodnutí o přenesení příslušnosti lze podat odvolání. Pokud však podáno nebylo nebo odvolací soud nestihl rozhodnout, může soud, na který byla příslušnost přenesena, předložit věc svému nadřízenému soudu. Tento nadřízený soud rozhodne, zda má nebo nemá být příslušnost přenesena a jeho rozhodnutí je poté závazné i pro soud, který příslušnost přenesl. Podmínky, které je třeba naplnit, aby k přenesení mohlo dojít jsou podrobněji popsány níže v této kapitole.

4.1 Vztah k úpravě dle OSŘ

Vztah právní úpravy přikázání věci jinému věcně příslušnému soudu podle OSŘ a institutu přenesení příslušnosti podle ZŘS by vzhledem k pravidlům nastaveným v § 1 odst. 3 a 4 ZŘS neměl činit potíže. I podle judikatury, která je v tomto směru ustálená již od doby před existencí ZŘS, sice platí § 12 OSŘ i na řízení vedená podle ZŘS, pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, ve věcech opatrovnických a o svéprávnosti však platí speciální úprava v § 5 ZŘS. Z judikatury také většinou vyplývá, že ustanovení nelze použít ani vedle sebe.

Ohledně aktuálně platného znění právní úpravy byl tento právní názor vysloven již například v roce 2015, kdy Okresní soud v Kroměříži předložil věc (řízení o úpravu výchovy a výživy nezletilých dětí) Nejvyššímu soudu za účelem rozhodnutí o přikázání věci podle § 12 odst. 2 OSŘ Okresnímu soudu v Havlíčkově Brodu. Důvodem bylo bydliště matky s nezletilými dětmi v obvodu delegovaného soudu. Matka a opatrovník dětí se změnou soudu souhlasili, otec vyjádřil nesouhlas. Nejvyšší soud věc Okresnímu soudu v Havlíčkově Brodu nepřikázal. V odůvodnění usnesení kladl důraz na ústavní zásadu zákonného soudce

⁶⁴ Je třeba upozornit, že se jedná skutečně pouze o řízení ve věcech péče soudu o nezletilé ve smyslu § 466 ZŘS. Na ostatní řízení upravená v jiných částech tohoto zákona se § 5 nevztahuje, přestože by se týkala nezletilých dětí. Viz usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 17 Co 125/2021.

⁶⁵ V souladu s § 467 odst. 2 ve spojení s § 4 odst. 2 ZŘS.

garantovanou čl. 38 Listiny a nutnost vysoké významnosti důvodů pro průlom do této zásady. Je třeba brát zřetel na zásadu obecné místní příslušnosti soudu, která umožňuje realizaci ústavní zásady zákonného soudce a tím i práva na spravedlivý proces (viz kapitola 2.2 této práce). Ustanovení § 12 odst. 2 OSŘ představuje výjimku z obecné místní příslušnosti a jako takovou je nutné ji vykládat restriktivně.⁶⁶

Ve věcech péče soudu o nezletilé je restriktivní výklad podle Nejvyššího soudu navíc umocněn tím, že delegací vhodnou by došlo také k prolomení výlučné místní příslušnosti založené podle § 4 odst. 2 ZŘS. Tato výlučná místní příslušnost je ve spojení s § 11 odst. 1 OSŘ vázána na bydliště nezletilého v době zahájení řízení. Po založení místní příslušnosti podle § 4 odst. 2 ZŘS je sice možné změnit místně příslušný soud, nikoli však za použití § 12 odst. 2 OSŘ. Přednost před OSŘ ve věcech péče soudu o nezletilé má institut přenesení příslušnosti podle § 5 ZŘS, který lépe chrání zájem nezletilého (více viz kapitola 4.3). Na rozdíl od Okresního soudu v Kroměříži v této věci následně matka správně navrhla přenesení příslušnosti podle § 5 ZŘS, a to ještě před usnesením Nejvyššího soudu.⁶⁷

Výše uvedené závěry Nejvyššího soudu vyplývají ze starší judikatury z doby před existencí ZŘS. Protože došlo pouze k převedení dotčených ustanovení se zachováním jejich obsahu z OSŘ do ZŘS, lze starší judikaturu použít pouze se změnou odkazů na tato ustanovení. Právě ve výše rozebíraném usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Nd 111/2015 je odkazováno na usnesení z roku 2013, které bylo vydáno ještě za použití starší právní úpravy před účinností ZŘS. Jednalo se o skutkově velmi obdobný případ, kdy matka pro finanční náročnost cestování k příslušnému soudu z aktuálního bydliště a komplikované možnosti hlídání nezletilého dítěte navrhla přikázání věci jinému věcně příslušnému soudu. Změna soudu měla být z Prahy do Karviné, jejichž vzdálenost je skutečně značně velká. S přikázáním souhlasil také opatrovník dítěte, otec naopak v postupu matky viděl úmyslné obstrukce spočívající ve snaze o oddálení vydání konečného rozhodnutí. Nejvyšší soud věc jinému věcně příslušnému soudu nepřikázal. Důvodem je podle něj nutnost restriktivní aplikace § 12 odst. 2 OSŘ vzhledem k nutnosti minimalizace nedostatečně důvodných zásahů do zásady obecné místní příslušnosti a ve věcech péče soudu o nezletilé navíc také do výlučné místní příslušnosti založené § 88 písm. c) OSŘ ve znění do 31. 12. 2013⁶⁸. Důvodem je zároveň skutečnost, že v řízeních ve věcech péče soudu

⁶⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 23 Nd 111/2015.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Ustanovení § 88 písm. c) OSŘ, ve znění zákona č. 334/2012 Sb. je pro použití v řízeních péče soudu o nezletilé obsahově shodné s § 4 ZŘS.

o nezletilé má před aplikací § 12 odst. 2 OSŘ přednost § 177 odst. 2 OSŘ ve znění do 31. 12. 2013^{69, 70}

Uvedený právní názor se v judikatuře objevil již v roce 2006 v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Nd 66/2006 (na toto usnesení odkazuje také výše uvedené usnesení z roku 2015 a i mnoho dalších vydaných v pozdějších letech). Jednalo se o případ, kdy otec navrhl delegaci věci soudu blíže místa bydliště matky z důvodu urychlení řízení, jelikož matka by pak mohla přestat s obstrukcemi, kterých dle otce dopouštěla. Bydliště nezletilých dětí však stále bylo v obvodu původně příslušného soudu. Nejvyšší soud jasně vyložil vztah mezi § 12 odst. 2 OSŘ a § 177 odst. 2 OSŘ ve znění do 31. 12. 2013 a to tak, že § 177 odst. 2 má jako speciální úprava přednost před § 12 odst. 2 OSŘ. Výslovně také uvedl, že § 12 odst. 2 OSŘ „tudíž ve věcech péče o nezletilé nelze použít“. Důvodem je zejména podmínka, že změna místní příslušnosti soudu musí být v souladu se zájmem nezletilých dětí. Pokud rodiče shledávají ve věci důvody vhodnosti opodstatňující delegaci, nemohou tyto převážit nad kritériem zájmu nezletilých. Změny příslušnosti soudu v těchto řízeních lze podle Nejvyššího soudu dosáhnout pouze za využití § 177 odst. 2 OSŘ.⁷¹

Nabízí se úvaha o možnosti využití delegace vhodné podle § 12 odst. 2 OSŘ i ve věcech péče o nezletilé za podmínky řádného posouzení zájmu nezletilého. Pokud by byly dány důvody vhodnosti opodstatňující delegaci a zároveň by změna soudu byla v zájmu nezletilého dítěte, přestože u něj nedošlo ke změně bydliště⁷², je skutečně potřeba dbát obecného závěru, že § 12 odst. 2 v těchto věcech zkrátka „nelze použít“? Formální podklad k tomuto postupu vyplývá například z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož je nutné, aby při jakékoli činnosti týkající se dětí byl předně kladen důraz na soulad činnosti se zájmem dítěte. Tento závazek platí také pro činnost soudů. Také v důvodové zprávě k § 5 ZŘS je uvedeno, že toto ustanovení nebrání postupu i podle § 12 odst. 2 OSŘ. Není zde nijak specifikováno, zda je tomu tak ve všech řízeních podle ZŘS nebo všech kromě těch uvedených v § 5 ZŘS.⁷³ Nejvyšší soud však již v rozhodnutí sp. zn. 26 Nd 66/2006 upozorňuje na možnou situaci, kdy by v případě postupu podle § 12 odst. 2 OSŘ za situace, kdy důvody vhodnosti nebyly spatřovány právě ve změně bydliště nezletilého, ale rozhodnutí o delegaci bylo postaveno na jiných okolnostech,

⁶⁹ Ustanovení § 177 odst. 2 OSŘ, ve znění zákona č. 30/2000 Sb. je pro použití v řízeních péče soudu o nezletilé obsahově shodné s § 5 ZŘS.

⁷⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2013, sp. zn. 29 Nd 292/2013 (č. 16/2014 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

⁷¹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 26 Nd 66/2006.

⁷² Jak předpokládá § 5 ZŘS. Podrobněji k podmínkám aplikace tohoto ustanovení viz následující kapitoly.

⁷³ Důvodová zpráva č. 292/2013 Dz k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, II. zvláštní část, 1. obecná část, k § 5.

a následného návrhu na přenesení příslušnosti podle tehdejšího § 177 odst. 2 OSŘ, nebylo možné § 177 odst. 2 OSŘ již aplikovat. Nad vzdáleností bydliště nezletilého by totiž podle předchozího rozhodnutí o delegaci převažovaly v daném případě namítané důvody vhodnosti.

Jako výjimku lze uvést například případ z roku 1970, kdy Nejvyšší soud i ve věci péče o nezletilé využil institut delegace vhodné, a to i přestože v daném rozhodnutí výslovně uvedl, že změny místní příslušnosti soudu lze v těchto věcech dosáhnout pouze prostřednictvím tehdejšího § 177 odst. 2 OSŘ. Jednalo se však o případ nezletilých sourozenců, kteří měli bydliště každý v obvodu jiného soudu prvního stupně. Z tohoto důvodu Okresní soud v Chrudimi přenesl příslušnost na Okresní soud v Pardubicích pouze ohledně toho sourozence, který měl v obvodu postoupeného soudu bydliště. Je nutno uvést, že v daném případě okresní soudy nepostupovaly správně ve více krocích, například také Okresní soud v Pardubicích následně meritorně rozhodl i ve věci druhého sourozence, jehož příslušným soudem byl však stále Okresní soud v Chrudimi. Protože podle Nejvyššího soudu není vhodné rozdělovat příslušnost soudů ve věcech týkajících se nezletilých sourozenců podle tehdejšího § 177 odst. 2 OSŘ, bylo v tomto případě vhodné aplikovat § 12 odst. 2 OSŘ, tedy věc jednoho ze sourozenců delegovat soudu příslušnému pro druhého sourozence.⁷⁴

Dalším ojedinělým případem, kdy Nejvyšší soud ve věci péče o nezletilé uplatnil § 12 odst. 2 OSŘ, je případ z roku 2007. Usnesení bylo vydáno téměř jeden rok po výše zmíněném usnesení sp. zn. 26 Nd 66/2006, v němž Nejvyšší soud výslovně a zcela jasně vyjádřil, že v řízeních uvedených v § 5 ZŘS nelze věc delegovat z důvodu vhodnosti. Přesto Nejvyšší soud v roce 2007 v případě, kdy Okresní soud v Ústí nad Labem navrhl přikázání věci z důvodu vhodnosti Okresnímu soudu ve Zlíně, tomuto návrhu vyhověl. Důvodem zde bylo aktuální bydliště nezletilých, tedy důvod, který by mohl opodstatňovat také postup podle tehdejšího § 177 odst. 2 OSŘ. Nejvyšší soud na tuto skutečnost v usnesení také sám upozornil. Využití institutu delegace vhodné v tomto případě odůvodnil hospodárností řízení a dosažením stejného výsledku, jako kdyby postupoval podle tehdejšího § 177 odst. 2 OSŘ.⁷⁵

O pár měsíců později se Nejvyšší soud navrátil ke svému dřívějšímu názoru a v obdobné věci jako v poslední výše uvedené vyjádřil, že delegaci vhodnou ve věcech péče soudu o nezletilé využít nelze. Zde i výslovně uvedl, že navržené důvody vhodnosti se kryjí s důvody, které by soud posuzoval při postupu podle § 177 odst. 2 OSŘ. Toto ustanovení má však přednost před § 12 odst. 2 OSŘ, a právě proto návrhu nevyhověl.⁷⁶ I v tomto případě by však bylo možné

⁷⁴ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1970, sp. zn. Nd 127/70 (č. 85/1970 Sb. soudních rozh.).

⁷⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2007, sp. zn. 28 Nd 221/2006.

⁷⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2007, sp. zn. 25 Nd 228/2007.

argumentovat hospodárností řízení ve smyslu, že pokud by Nejvyšší soud věc delegoval rovnou, nemusel by až následně po jeho rozhodnutí být podáván návrh na přenesení příslušnosti podle § 177 odst. 2 OSŘ.

Odůvodnění Nejvyššího soudu ve smyslu, že nelze věc delegovat z důvodu vhodnosti v případech, kdy tímto důvodem není změna bydliště nezletilého, lze považovat za opodstatněné vzhledem k možným problémům budoucí aplikace ustanovení o přenesení příslušnosti (viz usnesení sp. zn. 26 Nd 66/2006). Odchýlení se od této praxe v situacích obdobných případu nezletilých sourozenců (viz rozhodnutí sp. zn. Nd 127/70) je vzhledem k výjimečnosti okolností a úzkému propojení spisové dokumentace obou dětí také možno považovat za prosaditelné i do budoucna. Pro aplikaci § 12 odst. 2 OSŘ ve věcech péče o nezletilé by však měla být nastavena jasná pravidla v těch případech, kdy je namítaným důvodem vhodnosti právě změna bydliště nezletilého a současně jsou naplněny i podmínky pro přenesení příslušnosti podle § 5 ZŘS. Případná nemožnost využití delegace vhodné by mohla být uvedena výslovně v ZŘS, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům při podávání návrhů podle § 12 odst. 2 OSŘ. Navíc když ve věcech nezletilých je kladen důraz právě na jejich urychlené vyřízení. Z důvodu rychlosti řízení se totiž zdá být opodstatněným také závěr o možnosti delegace obdobně jako vyjádřený v usnesení sp. zn. 28 Nd 221/2006. Judikatura se však po roce 2007 již držela názoru o obecné nemožnosti delegace vhodné ve věcech uvedených v § 5 OSŘ a lze ji v tomto směru považovat za ustálenou.

Posledním případem, který je ohledně vztahu úpravy změny místní příslušnosti v OSŘ a v ZŘS vhodné zmínit, je případ z roku 2016⁷⁷, kdy důvodem vhodnosti byla namítána zaujatost a neobjektivita rozhodování příslušného soudu vzhledem k řízením vedeným s navrhovatelem v minulosti. Nejvyšší soud věc jinému soudu nepřikázal a v odůvodnění pouze odkázal na dřívější usnesení, z nichž vyplývá přednost § 5 ZŘS před § 12 odst. 2 OSŘ. Nijak však nepřiblížil, že v této věci by pravděpodobně nebylo možné aplikovat ani § 5 ZŘS. Naopak pokud by se navrhovatel domáhal přikázání věci jinému soudu prostřednictvím § 12 odst. 1 OSŘ (delegace nutné), mohl by již změny soudu dosáhnout.⁷⁸ Specialita institutu přenesení příslušnosti podle ZŘS totiž neznemožňuje využití institutu delegace nutné.⁷⁹ Podstatné je, že rozhodnutí Nejvyššího soudu by v těchto věcech neměla pouze odkazovat na právní věty

⁷⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. 23 Nd 163/2016.

⁷⁸ Samozřejmě pokud by v daném případě byly pro delegaci nutnou naplněny zákonné podmínky (viz kapitola 3.1).

⁷⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 26 Nd 66/2006.

dřívějších rozhodnutí, a měla by být přílehavější konkrétnímu posuzovanému případu. Odůvodnění pozdějších usnesení Nejvyššího soudu jsou však postupně podrobnější.

4.2 Zásada trvání příslušnosti ve věcech péče soudu o nezletilé

Zásada trvání příslušnosti podle § 11 odst. 1 OSŘ, tak jak byla pospána v kapitole 2.3 této práce, platí také pro řízení vedená podle ZŘS, a to prostřednictvím § 1 odst. 3 ZŘS. Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé nejsou výjimkou. K rozhodnutí soudu by mělo docházet po důkladném seznámení se soudce s případem tak, aby při rozhodování byly řádně zohledněny všechny relevantní okolnosti. Ve věcech týkajících se nezletilých pak zejména všechny skutečnosti, které mají vypovídací hodnotu o zájmu nezletilého. Proto by jednou určená příslušnost soudu neměla být bez významných důvodů v průběhu řízení měněna.

Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé jsou právní teorií⁸⁰ a zejména soudní praxí⁸¹ chápána jako dlouhodobého charakteru. Nejvyšší soud hovoří o „kontinuálním“ řízení.⁸² Znamená to, že jednou zahájené řízení je vedeno až do zletilosti dítěte.⁸³ Stejně tak je po celou dobu veden jeden spis. Argument pro tento názor je spatřován ve výkladu pojmu „péče“ jako dlouhodobé činnosti. Tato péče soudu nemá trvat pouze po dobu rozhodování o dílčích otázkách týkajících se nezletilého. S ohledem na nutnost blízkého seznámení se s vývojem poměrů nezletilého, je třeba trvat na aplikaci § 11 odst. 1 OSŘ na všechna dílčí řízení ve věcech péče jako na celek až do nabytí zletilosti.⁸⁴ Místní příslušnost by se tedy v případě nového dílčího návrhu neměla znovu posuzovat, příslušným zůstává soud, který jako vůbec první rozhodoval o daném nezletilém. Zastánci tohoto názoru vidí právě v tomto přístupu smysl existence § 5 ZŘS.⁸⁵ Lze se však setkat i s jiným názorem.

Argumenty Corradiniové a Hamul'ákové jsou odborníky, na něž je odkazováno výše, považovány za ojedinělé. Nelze je však zcela vyloučit z úvah o co nejefektivnějším způsobu

⁸⁰ Například: CHARVÁT, Pavel, TRÁVNÍKOVÁ, Blanka. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář* [online databáze]. Praha: Wolters Kluwer, 2023, aktualizováno k 1. lednu 2023 [cit. 2. března 2024]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz, § 467 odst. 1, nebo LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 23, 24, § 5, nebo ŠÍNOVÁ, Renáta. K otázce místní příslušnosti v řízení ve věcech péče o nezletilé. *Rodné listy* [online databáze], 2020, č. 6 [cit. 2. března 2024]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

⁸¹ Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1970, sp. zn. Nd 127/70 (č. 85/1970 Sb. soudních rozh.), Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2013, sp. zn. II. ÚS 3363/12 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 3572/2015.

⁸² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2336/2004 (č. 38/2007 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

⁸³ CHARVÁT, Pavel, TRÁVNÍKOVÁ, Blanka. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, § 467 odst. 1.

⁸⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta. K otázce místní příslušnosti...

⁸⁵ Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1970, sp. zn. Nd 127/70 (č. 85/1970 Sb. soudních rozh.).

aplikace institutu přenesení příslušnosti, zejména s ohledem na zájem nezletilých. Podstatou těchto opačných názorů je jazykový výklad § 11 odst. 1 OSŘ, který je postaven na dvou časových bodech, a to zahájení a skončení „řízení“ (nikoli „věci“ jako celku). Pravomocným meritorním rozhodnutím v některém z dílčích řízení vyjmenovaných v § 466 ZŘS, by podle Corradiniové a Hamulákové měla skončit také použitelnost § 11 odst. 1 OSŘ a ustanovení zakládajících výlučnou místní příslušnost⁸⁶.⁸⁷ Možnost přenesení příslušnosti by tak stále měla význam, samotná dílčí řízení v těchto věcech totiž často také trvají delší dobu a bydliště nezletilých se před vyřízením dané záležitosti může změnit. Nelze vyloučit situace, kdy již během dílčího řízení bude k ochraně zájmu nezletilého potřeba přenést věc do místa jeho nového bydliště. Tento přístup je v soudní praxi akceptován pouze u tzv. jednorázových opatření, kdy je jako příklad uváděno schvalování odmítnutí dědictví⁸⁸ nebo schválení uzavření darovací smlouvy⁸⁹. Při každém novém návrhu, aby soud rozhodl o takové jednorázové otázce, se příslušnost vždy posuzuje znovu. Šínová však nesouhlasí s takovým postupem ani v těchto jednorázových věcech. Ze své praxe uvádí příklad, kdy u původně příslušného soudu bylo vedeno řízení o svěřeni nezletilého do péče jednoho z rodičů. Matka se následně přestěhovala i s nezletilým do obvodu jiného soudu a u tohoto jiného soudu (tedy aktuálně místně příslušného podle § 467 odst. 1 a § 4 odst. 2 ZŘS) podala návrh na schválení darovací smlouvy, jehož stranou měl být nezletilý. Soud, který měl o schválení právního jednání rozhodnout, založil svou příslušnost a ve věci rozhodl, i když stále probíhalo řízení o péči, s tím, že tato věc s rozhodováním o dlouhodobé péči nesouvisí. Šínová však argumentuje proti založení příslušnosti u nového soudu i v této jednorázové otázce, a to z důvodu, že nabytí nového majetku má vliv na rozhodování o výživě nezletilého a pro postup nového soudu se tato věc nezohlednila v řízení probíhajícím u původního soudu.⁹⁰

S posledně uvedeným názorem Šínové nelze nesouhlasit. Aby rozhodnutí bylo v zájmu nezletilého, je třeba vždy posoudit všechny relevantní okolnosti a znát jeho osobní poměry.⁹¹ Nemělo by docházet k tomu, že jednotlivá řízení podle § 466 ZŘS budou současně probíhat

⁸⁶ Tedy v aktuálním znění zákonů ustanovení § 467 odst. 1 ve spojení s § 4 odst. 2 ZŘS.

⁸⁷ CORRADINIOVÁ, Simona. Perpetuatio fori v řízeních péče soudu o nezletilé. *Bulletin advokacie* [online], 2010, roč. 2010, č. 6, s. 36–39 [cit. 23. března 2024]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/3223/BA_06_web.pdf a HAMULÁKOVÁ, Klára. Místní příslušnost soudů ve věcech rodinněprávních se zaměřením na řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 407–411.

⁸⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1970, sp. zn. Nd 127/70 (č. 85/1970 Sb. soudních rozh.).

⁸⁹ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1027, § 467.

⁹⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta. K otázce místní příslušnosti...

⁹¹ K posuzování zájmu nezletilého viz kapitola 4.3.

u různých soudů. Myslím, že jednou založená příslušnost na základě prvního návrhu na zahájení některého z řízení ve věcech péče soudu o nezletilé by měla v souladu s § 11 odst. 1 OSŘ platit pro všechna nová řízení, která byla podle § 466 ZŘS zahájena v průběhu toho prvního (tedy do nabytí právní moci meritorního rozhodnutí o prvním návrhu). Platit by to tedy mělo i pro tzv. jednorázová opatření. Před ukončením všech postupně zahájených řízení by pak bylo možné využít § 5 ZŘS a v případě potřeby přenést příslušnost pro všechna zahájená řízení na jiný soud. Pokud jsou ale všechna současně probíhající řízení pravomocně skončena, měla by se při novém návrhu znovu uplatnit výlučná místní příslušnost podle aktuálního bydliště nezletilého.

Jak také upozorňuje Corradiniová, nynější právní úprava⁹² může být pro osoby podávající návrh na zahájení řízení zavádějící. Lze se ztotožnit s argumentem, že ustanovení upravující přenesení příslušnosti je, narozdíl od těch upravujících výlučnou místní příslušnost soudu a její trvání, určeno soudem. Pokud se navrhovatel bude řídit výhradně ustanoveními jemu určenými, zřejmě podá návrh na nové dílčí řízení u soudu v obvodu aktuálního bydliště nezletilého.⁹³ Jelikož chybí centrální databáze vedených řízení ve věcech péče o nezletilé, do které by měly přistup všechny soudy, nový soud se o probíhajícím řízení u jiného soudu nemusí hned dozvědět. Domnívám se, že právní úprava by, vzhledem ke zvýšenému zájmu na rychlý postup řízení týkajících se nezletilých, měla být co nejméně zavádějící a minimalizující bezdůvodná prodloužení řízení. Zajistit by to bylo možné jednak zavedením evidence vedených řízení, a také například výslovným ustanovením o trvání příslušnosti pouze pro dílčí řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, do jejich pravomocného skončení, a to při § 467 ZŘS. I kdyby se pak mělo po letech zahajovat řízení, které již jednou ohledně nezletilého probíhalo (typicky řízení ve věcech výchovy a výživy), mělo by se již zahájit u soudu podle aktuálního bydliště. Otázku znalosti spisu lze, jak uvádí Čamdžicová, řešit jeho trvalým přenesením později příslušnému soudu.⁹⁴ V případě potřeby urychleného zásahu do poměrů nezletilého je pak možné využít návrhu na nařízení předběžného opatření a případně až následné přenesení spisu.

4.3 Zájem nezletilého dítěte

Ustanovení § 5 ZŘS umožňující přenesení příslušnosti soudu předpokládá naplnění dvou podmínek, a to změnu bydliště nezletilého a zájem nezletilého na změně rozhodujícího

⁹² Obsahově stejná jako ustanovení, na která je v článku odkazováno.

⁹³ CORRADINIOVÁ, Simona. *Perpetuatio fori v řízeních péče...* s. 39 [cit. 23. března 2024].

⁹⁴ ČAMDŽICOVÁ, Sabina. *Přenesení místní příslušnosti v řízení péče soudu o nezletilé* [online]. *pravni prostor.cz*, 5. ledna 2022 [cit. 23. března 2024]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/prenesenimistni-prislusnosti-v-rizeni-pecce-soudu-o-nezletile>.

soudu. Na každou z podmínek je třeba nahlížet odděleně, nelze při změně bydliště automaticky usuzovat na naplnění i druhé podmínky.⁹⁵ Při posuzování otázky zájmu nezletilého je nutné mít vždy na paměti její komplexnost a nespokojit se pouze s jediným z mnoha hledisek, které mají na zájem nezletilého vliv. Nejvyšší soud ve své judikatuře nad změnou bydliště vymezil některá další kritéria, jež je třeba před přenesením příslušnosti zohlednit. Jedná se například o okamžik vhodný k přenesení, vyjádření účastníků řízení včetně nezletilého či potřebnost zastoupení nezletilého pro rozhodnutí o přenesení, která jsou podrobněji rozebrána níže v této kapitole. Dalšími, které Nejvyšší soud pokládá za významné, jsou například existence stále pevných vazeb nezletilého v původním bydlišti (jak s jinými členy rodiny, tak také co se týče lékaře, školy, zájmové činnosti apod.⁹⁶), vhodnost přenesení s ohledem na ostatní (zejm. nezletilé) členy rodiny, náročnost dojíždění k původnímu soudu⁹⁷, naopak k posouzení nutnosti přenesení příslušnosti není například třeba zjišťovat vztah nezletilého s jeho rodiči⁹⁸. Nelze však uzavřít, že vyjmenovaná kritéria jsou jediná potřebná a relevantní v každém případě. Situace každého nezletilého je velmi individuální, na což je třeba vždy pamatovat. Proto nelze očekávat ani požadovat jakékoli obecné legislativní zakotvení přesného postupu při zjišťování zájmu nezletilých.

Závazek rozhodování v (nejlepším) zájmu dítěte vyplývá z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte (viz kapitola 4.1 této práce). Pojem „zájem dítěte“ ve znění § 5 ZŘS je třeba vykládat nikoli jako jakýkoli zájem, ale jako „nejlepší“ zájem ve smyslu anglického znění čl. 3 Úmluvy.⁹⁹ Zároveň je třeba pamatovat na skutečnost, že zájem nezletilého má být pro rozhodovací činnost předním hlediskem, nikoli vždy jediným či absolutně nadřazeným. Jak vyjádřil Nejvyšší soud i konkrétně ve vztahu k institutu přenesení příslušnosti podle § 5 ZŘS, soud musí v každém případě zjišťovat zájmy všech účastníků řízení, a to i ve věcech, v nichž se rozhoduje primárně o poměrech nezletilých, a střet těchto zájmů pak vzájemně vyvažovat se zájmy nezletilých.¹⁰⁰ Ideálně by tak soud měl najít přijatelný kompromis, a to i pokud jsou zájmy ostatních účastníků v rozporu se zájmem nezletilého. Pokud však kompromis není možné nalézt, zájem nezletilého má mít vysokou prioritu a řešení, které tomu odpovídá by mělo mít

⁹⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016.

⁹⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2019, 21 Cdo 2500/2018.

⁹⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016.

⁹⁸ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2015.

⁹⁹ JÍLEK, Dalibor, Jak porozumět nejlepšímu zájmu dítěte. In: JÍLEK, Dalibor, PORÍZEK, Pavel (eds.). *Pobyt cizinců: vybrané právní problémy*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2014, s. 316. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/pobyt_cizincu_2013/pobyt_cizincu_2013.pdf.

¹⁰⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016.

větší důležitost.¹⁰¹ Cílem každého rozhodnutí upravujícího poměry nezletilého by zejména mělo být dosažení pro dítě stabilního a dlouhodobého řešení.¹⁰²

Je však třeba odlišovat postup zjišťování zájmu dítěte z hlediska hmotněprávního a procesního¹⁰³. Z hmotněprávního hlediska je nezbytné trvat na shromáždění co nejvíce informací, která mají na naplnění zájmu nezletilého vliv. V samotném procesu rozhodování je však nutné dbát na zvýšenou potřebu rychlého vyřešení věci.¹⁰⁴ Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě je nedílnou součástí ústavního práva na spravedlivý proces¹⁰⁵. Ve věcech péče soudu o nezletilé je rychlému postupu v řízení přikládána ještě větší důležitost. Dlouhotrvající nejistota o budoucím nastavení poměrů dítěte může mít těžko napravitelné následky¹⁰⁶ a vést k narušení vztahů blízké rodiny nezletilého a ovlivnění jeho dalšího zdravého vývoje. Obdobný postoj lze spatřovat u zákonodárce, když v ZŘS ve věcech péče soudu o nezletilé výslovně zakotvil lhůtu pro vydání meritorního rozhodnutí, a to šest měsíců. Přestože důvodová zpráva uvádí, že „z jejího překročení nelze bez dalšího usuzovat na pochybení soudu, ani z něj vyvozovat jiné následky (např. fikci určitého rozhodnutí)“¹⁰⁷, lze její zakotvení považovat za krok směřující k požadovanému vedení soudů k tomu, aby dbaly zvýšené potřeby urychleného vyřízení věcí nezletilých. Požadavek je zde navíc umocněn povinností soudu odůvodnit případné překročení lhůty.¹⁰⁸

4.3.1 Okamžik vhodný k přenesení příslušnosti soudu

Okamžik přenesení příslušnosti lze, co se týče tohoto institutu, považovat za snad nejvýznamnější z kritérií napovídajících o zájmu nezletilého. Jak bylo naznačeno výše, individualita každého případu neumožňuje vymezení konkrétního časového bodu či fáze řízení, kdy by v každém případě bylo vhodné § 5 ZŘS aplikovat. V judikatuře Nejvyššího soudu však lze nalézt určitá vodítka.

¹⁰¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016, s. 123, bod 39 (Všeobecný komentář č. 14). Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rfp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>.

¹⁰² rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011 (č. 102/2012 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

¹⁰³ K tomuto také kapitola 4.3.2 této práce.

¹⁰⁴ WESTPHALOVÁ, Lenka, ŠÍNOVÁ, Renáta. Nejlepší zájem dítěte. *Právník*, 2019, roč. 158, č. 12, s. 1107, 1108.

¹⁰⁵ K jeho významu viz kapitola 2.1.

¹⁰⁶ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 1044, § 471.

¹⁰⁷ Důvodová zpráva č. 296/2017 Dz k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Zvláštní část. Část druhá, k bodu č. 22 (§ 471 odst. 2).

¹⁰⁸ Ustanovení § 471 odst. 2 ZŘS.

4.3.1.1 V jaké fázi řízení lze příslušnost přenést?

Již v rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 1970 bylo předloženo řešení otázky přenášení příslušnosti v průběhu řízení o konkrétním návrhu. Z rozhodnutí vyplývá, že k přenesení příslušnosti podle tehdejšího § 177 odst. 2 OSŘ nemá zpravidla docházet před meritorním skončením řízení o konkrétním návrhu.¹⁰⁹ V roce 2015 Nejvyšší soud tento právní názor citoval, avšak bez bližšího posouzení. Dále však v daném rozhodnutí z roku 2015 naopak výslovně uvedl, že existence pravomocného rozhodnutí o konkrétním návrhu není rozhodujícím kritériem. Podstatný je vždy zájem nezletilého a nelze vyloučit situace, kdy po jeho zjištění je jediným vhodným postupem přenesení příslušnosti, přestože dílčí řízení podle § 466 ZŘS stále nebylo pravomocně ukončeno.¹¹⁰ Tento závěr je judikaturou následován a lze hovořit o jeho ustalování.¹¹¹ Při prosazování výše uvedených úvah o trvání příslušnosti pouze po dobu trvání dílčího řízení (viz kapitola 4.2 této práce) by tak v tomto smyslu nebylo nutné jakkoli překonávat ustálenou soudní praxi. Naopak při trvání na názoru o nemožnosti využití přenesení příslušnosti před meritorním skončením konkrétního řízení a zároveň nemožnosti aplikace delegace vhodné na věci podle § 466 ZŘS (jak je přiblíženo v kapitole 4.1) by právní úprava neposkytovala ochranu zájmu nezletilých během jednotlivých dílčích řízení.

Relevantnější je posouzení hledisek, která mohou vypovídat o zájmu nezletilého. Jednou z podstatných zásad při ochraně nezletilých účastníků je zásada rychlosti řízení, na kterou je v těchto věcech třeba klást zvýšený důraz. Při posuzování vhodnosti přenesení příslušnosti, a to v jakékoli fázi řízení, je třeba zejména zjistit, který soud je schopen věc meritorně rozhodnout rychleji, nikoli však na úkor kvality rozhodnutí. K tomuto by soud měl zohlednit stadium, v jakém se konkrétní řízení nachází, zda již proběhlo dokazování a jaké důkazy případně byly provedeny, obecně „do jaké míry je původní soud obeznámen s projednávanou věcí“¹¹².

Konkrétněji například případ z roku 2015, kdy návrh na přenesení příslušnosti podala matka z důvodu svého přestěhování s nezletilou do obvodu jiného soudu. Nezletilá byla matce prozatímně svěřena do péče předběžným opatřením. Před podáním návrhu na přenesení příslušnosti bylo původně příslušným soudem ve věci vydáno předběžné opatření, vyžádány zprávy o příjmech obou rodičů, pro španělské státní občanství otce bylo prostřednictvím dožádaného soudu ve Španělsku nařízeno jednání ve věci (otec se zde nedostavil, matka však

¹⁰⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1970, sp. zn. Nd 127/70 (č. 85/1970 Sb. soudních rozh.).

¹¹⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 3572/2015.

¹¹¹ Například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2015 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016.

¹¹² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 3572/2015.

byla vyslechnuta a informovala soud o pravděpodobném novém bydlišti otce v Německu), následně byl prostřednictvím dožádání soudem v Německu proveden důkaz výsledkem otce, dále bylo nařízeno několik jednání, z nichž jedno bylo odročeno z důvodu nepřítomnosti otce, další se z různých důvodů také nekonala. Nejvyšší soud po zohlednění všech těchto skutečností rozhodl o nepřenesení příslušnosti. Přestože ještě nebyly provedeny všechny potřebné úkony, původně příslušný soud již byl s věcí „náležitě obeznámen“ a byly u něj tedy dány lepší předpoklady rychlejšího rozhodnutí s plnou znalostí věci.¹¹³

Jako další příklad lze uvést případ z roku 2019 posuzovaný Ústavním soudem, kdy původně příslušný soud před podáním návrhu na přenesení příslušnosti již shromáždil a seznámil se se stovkou stran spisového materiálu, vydal několik rozhodnutí (stejně tak jeho nadřízený krajský soud), zadal zpracování znaleckého posudku dvěma soudním znalcům a z moci úřední zahájil řízení ve věcech ústavní výchovy a jiných výchovných opatření, které stále nebylo skončeno. Podle Ústavního soudu byl tak původně příslušný soud způsobilější k rychlejšímu vydání rozhodnutí ve věci samé než soud, na který by měla být přenesena příslušnost.¹¹⁴ V každém případě je třeba, aby meritorně rozhodoval soud, který tak může učinit „s plnou znalostí věci, bezprostředně, hospodárně a v rozumné době“¹¹⁵, tedy, aby soudní ochrana byla poskytnuta „rychle, účinně a bez zbytečných průtahů, což odpovídá i principu hospodárnosti soudního řízení.“¹¹⁶ Například přestože nezletilý má již vybudované pevné vazby v místě nového bydliště a i jiná obdobná hlediska uvedená v úvodu kapitoly 4.3 této práce nasvědčují důvodnosti změny soudu, po poměrování těchto hledisek s nutností řádného, ale zároveň rychlého rozhodnutí věci, může být upřednostněno zachování příslušnosti původního soudu.

4.3.1.2 Přenášení příslušnosti v době podání návrhu na nařízení předběžného opatření

Dále se v soudní praxi vyskytla otázka přenášení příslušnosti v době, kdy byl podán návrh na předběžné opatření. Touto problematikou se vzhledem k průtahům vzniklým nesprávným postupem soudů při přenášení příslušnosti zabýval také Veřejný ochránce práv. Jednalo se o případ¹¹⁷, kdy otec nezletilého účastníka podal návrh na tzv. „pomalé“ předběžné

¹¹³ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 3572/2015.

¹¹⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 1104/19.

¹¹⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1510/2013 (č. 39/2014 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

¹¹⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 3572/2015.

¹¹⁷ Zpráva o šetření Veřejného ochránce práv ze dne 17. prosince 2018 ve věci plynulosti při rozhodování o předběžném opatření upravujícím poměry nezletilého dítěte, sp. zn. 2034/2018/VOP/JŠ. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/2034-18-JS-10-ZZ.pdf>.

opatření podle § 74 a násl. OSŘ. V § 75c odst. 2 OSŘ je stanoven požadavek bezodkladného rozhodnutí, a pokud ve věci není nebezpečí z prodlení, pak zákon stanoví lhůtu sedmi dnů. Vzhledem k tomu, že k rozhodnutí o vyslovení místní nepříslušnosti zákon žádnou lhůtu nestanoví, může v praxi potřeba současného rozhodnutí v obou těchto záležitostech působit problémy. V případě posuzovaném Veřejným ochráncem práv nebylo z důvodu řešení otázky místní (ne)příslušnosti a „přehazování“ věci mezi soudy o návrhu na předběžné opatření rozhodnuto několik měsíců. Nejasnosti ohledně správné aplikace jak ustanovení o předběžném opatření, tak o posuzování místní příslušnosti, vedly k naprostému upozadění zásady rychlosti řízení. Zde zejména s ohledem na skutečnost, že se jednalo o věc péče soudu o nezletilé (k jejichž meritornímu rozhodnutí zákon stanoví lhůtu šesti měsíců¹¹⁸) a navíc o předběžné opatření, o němž také má soud rozhodovat urychleně. Podle Ústavního soudu by nemělo k rozhodnutí o předběžném opatření docházet ani v řádu týdnů, natož měsíců.¹¹⁹

Problematickou se ve věci posuzované Veřejných ochráncem práv ukázala otázka, který soud by měl být příslušný k rozhodnutí o předběžném opatření, tedy zda tak může učinit i soud místně nepříslušný. Ohledně nezletilého byl veden spis u Okresního soudu v Bruntále, otec však v prosinci 2017 podal návrh na nařízení předběžného opatření u Okresního soudu v Olomouci. Olomoucký soud vyslovil svou místní nepříslušnost a postoupil návrh Okresnímu soudu v Bruntále. Na tomto postupu nelze spatřovat nic nesprávného, také s ohledem na to, že nepříslušnost byla vyslovena v den podání návrhu otcem. Okresní soud v Bruntále však následně přenesl příslušnost podle § 5 ZŘS zpět na Okresní soud v Olomouci a z důvodu, že spis by měl vést jiný soud, nerozhodl ani o předběžném opatření. Nezletilý se však již v době podání návrhu otce zdržoval v obvodu Okresního soudu v Bruntále, proto o § 5 ZŘS podle mě vůbec nemělo být uvažováno (vzhledem k tomu, že podmínky zájmu nezletilého a změny bydliště je třeba naplnit kumulativně¹²⁰). Přenesení pochopitelně vedlo k nesouhlasu postoupeného soudu a předložení věci soudu nadřízenému, přičemž tento rozhodl o důvodnosti nesouhlasu s přenesením příslušnosti a věc byla vrácena Okresnímu soudu v Bruntále. Teprve poté, v květnu 2018, Okresní soud v Bruntále rozhodl o návrhu na předběžné opatření. Veřejný ochránce práv upozornil na § 467 odst. 2 ZŘS, podle kterého v případě, že příslušný soud nemůže včas zakročit, má rozhodnout soud v jehož obvodu se nezletilý zdržuje.¹²¹ I kdyby domněnka Okresního soudu v Bruntále o jeho nepříslušnosti byla správná, měl tohoto

¹¹⁸ Ustanovení § 471 odst. 2 ZŘS.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2017, sp. zn. IV. ÚS 736/17 (N 76/85 SbNU 325).

¹²⁰ LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 25, § 5.

¹²¹ Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 17. prosince 2018 ve věci plynulosti při rozhodování o předběžném opatření...

ustanovení využít a o návrhu otce rozhodnout. Poté až měl spis přenést jinému, podle něj příslušnému soudu. Domnívám se, že jiný postup a názor o vhodnosti rozhodování příslušného soudu o celé věci, tj. i o aktuálně podaném návrhu na předběžné opatření, by popíral smysl institutu předběžného opatření (tedy předběžné urychlené uspořádání poměrů účastníků řízení). Jak uvádí Čamdžicová, zejména s ohledem na skutečnost, že u původního soudu byl veden spis a lze tedy předpokládat, že tento soud byl s věcí seznámen lépe, než by byl soud nový.¹²² A i kdyby nebyl, vzhledem k tomu, že zákon nabízí ustanovení jako je § 467 odst. 2 ZŘS, je třeba ve věcech péče o nezletilé vždy klást důraz na rychlost postupu, někdy i nad přístupem soudu ke spisu.

Veřejný ochránce práv se ve zprávě o šetření výše uvedeného případu věnoval také otázce lhůty pro rozhodnutí. Uvedl, že pokud je podán návrh na nařízení „pomalého“ předběžného opatření k místně nepřislušnému soudu, mělo by dojít k vyslovení nepřislušnosti ve stejné lhůtě jako je stanovena pro rozhodnutí o předběžném opatření, tj. nejpozději do sedmi dnů. V situaci, kdy je návrh podán k místně nepřislušnému soudu a nezletilý se navíc nezdržuje v jeho obvodu¹²³, skutečně nelze dodržení lhůty sedmi dnů pro rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření zajistit. Kotrady a Šťastný ale také uvádějí, že kromě případů vyslovování nepřislušnosti nelze lhůtu stanovenou pro rozhodnutí o předběžném opatření dodržet ani v případě, kdy by bylo třeba příslušnost přenést podle § 5 ZŘS.¹²⁴ Domnívám se, že v této druhé situaci to naopak možné a žádoucí je. Pokud by platilo, že soudy mají v souladu s požadavkem rychlosti nejprve rozhodnout o předběžném opatření (a to tedy bezodkladně, či ve lhůtě sedmi dnů) a až poté uvažovat o přenesení věci, tak by lhůtu (v rozporu s názorem Kotradyho a Šťastného) bylo vždy možné dodržet.

Ústavní soud však již vyslovil i opačný názor, což zcela odpovídá nutnosti individuálního přístupu k věci každého nezletilého. Jednalo se o případ, kdy otec podal návrh na změnu výchovy nezletilého předběžným opatřením, a to z asymetrické střídavé výchovy na symetrickou. Důvodem bylo zejména zanedbávání péče o nezletilého ze strany matky. Nezletilý byl ve střídavé péči již třetím rokem a obě bydliště byly v obvodu jiných soudů než příslušného. Příslušný soud tedy přenesl věc soudu, v jehož obvodu bylo bydliště matky (jelikož zde se nezletilý zdržoval častěji), aniž by sám rozhodl o návrhu na předběžné opatření. Podle Ústavního soudu byl tento postup v tomto konkrétním případě správný, a to zejména proto, že

¹²² ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. *Přenesení místní příslušnosti...*

¹²³ Tzn. nelze využít § 467 odst. 2 ZŘS.

¹²⁴ KOTRADY, Pavel, ŠŤASTNÝ, Petr. Praktické otázky místní příslušnosti soudu a jejího přenášení v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. *Bulletin advokacie* [online], 2019, roč. 2019, č. 10, s. 38 [cit. 30. listopadu 2021]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_10_2019_web.pdf.

již z návrhu otce, a ani z jeho ústavní stížnosti nevyplývala žádná aktuální hrozba způsobení závažné újmy nezletilému.¹²⁵ Jakkoli lze souhlasit s potřebností zákonných lhůt pro rozhodnutí o předběžném opatření, ve věcech péče soudu o nezletilé je vždy potřeba velmi individuálního přístupu a lze uzavřít, že v opodstatněných případech (vždy po řádném posouzení všech hledisek zájmu nezletilého) nelze připustit, aby právě tyto lhůty vedly k nesprávnému nastavení poměrů nezletilých.

Pro úplnost je třeba zmínit také tzv. „rychlé“ předběžné opatření, které lze ve věcech péče soudu o nezletilé podle § 452 a násl. ZŘS nařídit pouze v konkrétně vymezených situacích. Slouží k případům, kdy se nezletilé dítě ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče, nebo je vážně ohrožen nebo byl narušen jeho život, morální vývoj či jiný důležitý zájem. Soud pak může předběžným opatřením nařídit umístění tohoto dítěte ve vhodném prostředí. Z § 456 ZŘS vyplývá, že by soud měl rozhodnout do dvaceti čtyř hodin od zahájení řízení, poté již musí uvést důvody, proč nemohl rozhodnout dříve. Místní příslušnost je u tohoto předběžného opatření stanovena tak, že o návrhu rozhoduje obecný soud orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který návrh podal.¹²⁶ Až po jeho nařízení je věc předána soudu příslušnému podle bydliště nezletilého.¹²⁷ Zde je výslovně zákonem upřednostněna potřeba rychlého zásahu před znalostí spisu soudem. O přenášení příslušnosti před rozhodnutím návrhu na předběžné opatření nemůže být uvažováno. Lze však hovořit o určitém vyvážení ve smyslu, že je zde předpoklad dostatečného seznámení se navrhovatele s poměry nezletilého.¹²⁸ Omezena je také doba trvání nařízeného předběžného opatření, a to maximálně tři měsíce, přičemž i prodlužování jeho trvání je zákonem omezeno.¹²⁹

4.3.2 Vyjádření účastníků řízení

Na rozdíl od § 12 OSŘ není v § 5 ZŘS výslovně upraveno právo účastníků řízení vyjádřit se ke změně soudu. Nelze zde však usuzovat na to, že záměrem zákonodárce bylo neumožnit zjišťování názoru účastníků na přenesení příslušnosti. Právě ve věcech týkajících se nezletilých dětí je třeba trvat na potřebnosti zjištění každé informace, která může vypovídat o zájmu

¹²⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. III. ÚS 1807/18.

¹²⁶ V souladu s § 453 odst. 1 a § 454 odst. 1 ZŘS.

¹²⁷ V souladu s § 453 odst. 2 a § 467 odst. 1 ve spojení s § 4 odst. 2 téhož zákona.

¹²⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta. Několik poznámek k použitelnosti obecného předběžného opatření v rámci péče soudu o nezletilé. *Soudní rozhledy*, 2019, roč. 25, č. 11-12, s. 356.

Myšlenka tohoto „vyvážení“ neznalosti spisu soudem je však podle mě spíše pouze teoretická. Ze své odborné praxe u Veřejného ochránce práv, odboru rodiny, zdravotnictví a práce v období od září 2022 do srpna 2023 mám u návrhů na „rychlé“ předběžné opatření většinou naopak zkušenost s nedostatečným seznámením se OSPOD s rodinnými poměry. Praktické možnosti fungování OSPOD jsou však velmi komplexní problematikou, pro níž v této práci není prostor.

¹²⁹ Ustanovení § 459 a 460 ZŘS.

nezletilého. Navíc, jak vyplývá z úvodu kapitoly 4.3 a z kapitoly 4.4, soud by měl zjistit také zájmy ostatních účastníků a vyvažovat je se zájmem nezletilého.¹³⁰ Také Lavický uvádí, že by soud měl být povinen před přenesením příslušnosti umožnit účastníkům vyjádřit se k zamýšlené změně a toto vyjádření považuje za významný podklad pro posouzení zájmu nezletilého.¹³¹ V nedávné době se touto problematikou zabýval také Ústavní soud a tuto povinnost soudu potvrdil. Právo účastníků na seznámení se se záměrem přenesení věci a právo se k tomuto záměru vyjádřit Ústavní soud dovodil z ústavního práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 38 odst. 1 Listiny.¹³² Ve věcech sporů týkajících se dětí vedených mezi rodiči lze očekávat neobjektivní zaujetí rodičů proti sobě navzájem a na zájem nezletilého nelze usuzovat pouze ze sdělení jednoho z rodičů. Se závěry Ústavního soudu tak nelze nesouhlasit.

Větší opatrnosti je však třeba při hodnocení nutnosti zjišťování názoru na změnu soudu samotného nezletilého. Povinnost zjišťování názoru nezletilého v každém soudním řízení, které se jej dotýká vyplývá z čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, který je promítnut do § 100 odst. 3 OSŘ. Tomuto odpovídá právo dítěte být v těchto řízeních slyšeno. I v judikatuře českých soudů je právu dítěte vyjádřit svůj názor na věc přiznáván značný význam, a to také ve spojení se zásadou nejlepšího zájmu dítěte. Ochrany hodnoty nejlepšího zájmu dítěte dle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte nemůže být plně dosaženo bez současné řádné aplikace čl. 12 této Úmluvy. Pro zjištění, co je v nejlepším zájmu konkrétního dítěte je nutné poskytnout mu příležitost vyjádřit se k věci, která se ho dotýká (s ohledem na jeho vospělost a schopnost utvářet si vlastní názor).¹³³ Shodně podle Nejvyššího soudu je zásada nejlepšího zájmu dítěte cílem, kterého lze dosáhnout právě prostřednictvím participačního práva dítěte být slyšeno.¹³⁴

Nejvyšší soud však rozlišuje mezi nutností uplatnění tohoto participačního práva dítěte na meritum věci a na procesní postup soudu. Nejlepší zájem dítěte je v procesních otázkách chráněn již tím, jak jsou nastavena procesní pravidla, přičemž tato musí být v souladu s čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Také samotný § 5 ZŘS pro přenesení příslušnosti požaduje zjištění a ochranu zájmu nezletilého.¹³⁵ Názor Nejvyššího soudu potvrdil také Ústavní soud, který nezjišťování názoru nezletilého na přenesení příslušnosti (jako procesní postup) nutně neshledává za porušení práva na spravedlivý proces.¹³⁶ Za platnosti tohoto přístupu je však

¹³⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016.

¹³¹ LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...* s. 25, § 5.

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 23. února 2021, sp. zn. IV. ÚS 2732/20 (N 39/104 SbNU 403).

¹³³ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Úmluva o právech dítěte...*, s. 72, bod 72 (Všeobecný komentář č. 12).

¹³⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011 (č. 102/2012 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

¹³⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2015.

¹³⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. února 2017, sp. zn. I. ÚS 222/17.

nutné, aby soudy k posuzování zájmu nezletilých přistupovaly obezřetně a řádně zjišťovaly a přezkoumávaly všechna relevantní hlediska, včetně vyjádření ostatních účastníků.

V poslední době se však Ústavní soud výše uvedeného rozhodnutí odchýlil, když vytkl soudu rozhodujícímu o přenesení příslušnosti, že nezletilí neměli možnost se k přenesení vyjádřit, a to s ohledem na jejich věk třináct a patnáct let, kdy by se již vyjádřit mohli.¹³⁷ Domnívám se však, že v případě, kdy má soud k dispozici dostatek informací vypovídajících o zájmu nezletilých, bylo by pro ně zbytečně zatěžující se k tomuto procesnímu postupu vyjadřovat. Navíc, když by pak bylo nutné děti znovu vyslýchat ohledně merita věci.

Považuji však za důležité dbát toho, aby nezletilí byli před soudem zastoupeni, a to i pro rozhodnutí o přenesení příslušnosti. Praxi krajských soudů shrnují Kotrady a Šťastný tak, že ve většině případů je opatrovník pro rozhodnutí o přenesení příslušnosti jmenován. Upozorňuji pouze na opačný názor Krajského soudu v Ostravě, podle kterého pro tento dílčí úsek řízení není zastoupení nezletilého zapotřebí.¹³⁸ Ústavní soud se s touto situací setkal například v roce 2016, když příslušný soud jediným usnesením jmenoval opatrovníka nezletilého pro rozhodnutí o přenesení příslušnosti a zároveň příslušnost přenesl na jiný soud. Touto skutečností se však v daném usnesení Ústavní soud nijak nezabýval.¹³⁹ V pozdější věci však Ústavní soud již shledal takový postup obecných soudů za nepřípustný. Opatrovník by takto nebyla dána možnost se k přenesení příslušnosti vyjádřit a hájit zájem nezletilého účastníka.¹⁴⁰ Za současného připouštění nepotřebnosti výslechu samotných nezletilých, by podle mého názoru byla jejich ochrana značně oslabena. Nelze ani souhlasit s disentujícím stanoviskem soudce J. Fialy, podle kterého je dostačující, pokud mají účastníci možnost se se záměrem soudu přenést příslušnost seznámit až v samotném usnesení a reagovat na něj (proti němu) až případným odvoláním.¹⁴¹ Tento přístup by podle mého názoru odsouval řádné zjištění a ochranu zájmu nezletilého až na odvolací soud.

4.4 Bydliště nezletilého

Ustanovení § 5 ZŘS jako jednu z podmínek pro jeho využití stanoví změnu okolností, podle kterých se posuzuje příslušnost. Místní příslušnost ve věcech péče soudu o nezletilé se určuje podle § 467 odst. 1 ZŘS (příslušný je obecný soud nezletilého) a § 4 odst. 2 ZŘS

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23. února 2021, sp. zn. IV. ÚS 2732/20 (N 39/104 SbNU 403).

¹³⁸ KOTRADY, Pavel, ŠŤASTNÝ, Petr. Praktické otázky místní příslušnosti soudu... s. 36.

¹³⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 3301/16.

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 23. února 2021, sp. zn. IV. ÚS 2732/20 (N 39/104 SbNU 403).

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. února 2021, sp. zn. IV. ÚS 2732/20 (N 39/104 SbNU 403), odlišné stanovisko soudce Josefa Fialy.

(obecným soudem nezletilého je soud, v jehož obvodu má nezletilý bydliště). Ustanovení § 4 odst. 2 ZŘS rozlišuje mezi bydlištěm nezletilého určeným dohodou rodičů, rozhodnutím soudu nebo založeným na základě jiných rozhodujících skutečností. Toto odpovídá také úpravě v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“), a to konkrétně § 858, kdy předpoklad dohody rodičů o bydlišti nezletilého vyplývá z obsahu rodičovské odpovědnosti. Nelze však vyloučit případy, kdy se rodiče nedohodnou a o tom, kde má nezletilý bydliště, pak rozhodne soud.¹⁴² Jinou rozhodující skutečností může být například bydliště u budoucích osvojitelů¹⁴³ či nucené opuštění domácnosti s jedním z rodičů¹⁴⁴.

Pokud má nezletilý dvě rovnocenná bydliště (typicky v případě, kdy je svěřen do střídavé péče obou rodičů), jsou příslušné oba soudy, v jejichž obvodu se tato bydliště nachází.¹⁴⁵ Návrh na zahájení řízení je možné podat u kteréhokoli z těchto soudů¹⁴⁶, od zahájení řízení však již dále platí zásada *perpetuatio fori* ve smyslu § 11 odst. 1 OSŘ a bez rozhodnutí podle § 5 ZŘS (a tedy řádného vyhodnocení zájmu nezletilého) nelze řízení vést u druhého soudu, který navrhovatel nezvolil.¹⁴⁷

Pro posouzení splnění podmínky pro přenesení příslušnosti je třeba pojem bydliště vykládat jako „místo, ve kterém se účastník zdržuje s úmyslem zdržovat se tam trvale.“ Na aplikaci § 5 ZŘS však nemá žádný vliv to, kde je nezletilý hlášen k trvalému pobytu ve smyslu zákona o evidenci obyvatel.¹⁴⁸ Judikatura krajských soudů pro dočasnost změny bydliště již také vyloučila některé případy, jako například bydliště založené rozhodnutím o svěřeni do péče před osvojením¹⁴⁹, zatímní úpravou poměrů prostřednictvím předběžného opatření, ubytováním zajišťovaným jako krizová pomoc (azylové domy) nebo rozhodnutím o umístění do ústavní výchovy. Tato místa tedy nelze považovat za nové bydliště ve smyslu § 5 ZŘS. U posledního příkladu Kotrady a Šťastný uvádí, že je však třeba individuálně posoudit délku trvání ústavní výchovy a postoj rodičů k výkonu rodičovské odpovědnosti, ve výjimečných případech by i zde přenesení mohlo být možné.¹⁵⁰ Domnívám se, že takto by ale bylo možné přistupovat i k bydlišti nezletilého založeného předběžným opatřením o jeho zatímním svěřeni do péče

¹⁴² Podle § 877 odst. 1 OZ.

¹⁴³ usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 7. 2. 2011, sp. zn. 32 Nc 11/2011.

¹⁴⁴ usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 19 Co 387/2011.

¹⁴⁵ V souladu s § 85 odst. 1 věty druhé OSŘ ve spojení s § 1 odst. 3 ZŘS, jak také uvádí LEVÝ, Jiří. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, s. 8, § 4.

¹⁴⁶ V souladu s § 11 odst. 2 OSŘ.

¹⁴⁷ KOTRADY, Pavel, ŠŤASTNÝ, Petr. *Praktické otázky místní příslušnosti soudu...* s. 39.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 33, také HAMULÁKOVÁ, Klára. *Místní příslušnost soudů ve věcech rodinněprávních...* s. 407 a výslovně v § 80 odst. 1 věta první OZ.

¹⁴⁹ usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. 7. 2021, sp. zn. 1 Nc 770/2021, usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 19. 5. 2022, sp. zn. 29 Co 128/2022.

¹⁵⁰ KOTRADY, Pavel, ŠŤASTNÝ, Petr. *Praktické otázky místní příslušnosti soudu...* s. 33.

jednoho z rodičů. Lze si představit i několikaleté trvání takové předběžné úpravy, kdy si nezletilý k takto založenému bydlišti již vybuduje pevnější vazby než k původnímu a zároveň řízení bude ve fázi¹⁵¹, kdy bude v zájmu nezletilého příslušnost přenést.

Opět je třeba upozornit na nutnost velmi individuálního přístupu ve všech jednotlivých věcech týkajících se nezletilých a nevhodnost obecně platného vyloučení některých situací. V tomto smyslu například platí i skutečnost, že i kdyby v naprosté většině případů docházelo k přenesení příslušnosti po přestěhování se dítěte do obvodu jiného soudu, nelze tento způsob rozhodování zobecňovat. Zájem nezletilého, jehož posuzování se jako jedné z podmínek pro aplikaci § 5 ZŘS věnuje kapitola 4.3 této práce a bydliště nezletilého jsou kumulativní podmínky. Je třeba dbát na to, aby nedocházelo k podřazování zájmu nezletilého pod změnu bydliště. Tedy není přípustné, aby soudy automaticky přenesly příslušnost jen proto, že nezletilý změnil bydliště. Nejvyšší soud výslovně upozornil, že není možné, aby příslušný soud „zcela rezignoval na zjišťování zájmu nezletilého“ a přenesení odůvodnil pouze hlediskem blízkosti jiného soudu.¹⁵² Pro zjištění zájmu nezletilého musí být posouzena všechna relevantní hlediska, která o něm mají vypovídací hodnotu¹⁵³, nikoli pouze aktuální místo bydliště a s tím spojená geografická blízkost rozhodujícího soudu. Ostatně již výše v kapitole 4.3.1.1 jsou uvedeny příklady usnesení, kdy i přes změnu bydliště nezletilého, k přenesení příslušnosti nedošlo.

Případem, kdy byla sporná relevance blízkosti bydliště k rozhodujícímu soudu, se zabýval také Ústavní soud. V této věci odvolací soud nepřenesl příslušnost z Okresního soudu v Hradci Králové na Okresní soud v Pardubicích z důvodu, že nezletilý sice změnil bydliště, ale geograficky bydlel stále blíže městu Hradec Králové. Ústavní soud souhlasil s argumentací, že „věc by měl rozhodovat soud, který je nezletilému nejbliže, aby byl co nejméně zatěžován on i osoba, která o něj bezprostředně pečuje, a aby soud měl pro své rozhodování k dispozici bezprostředně co nejúplnější informace.“¹⁵⁴ Přijetí této úvahy Ústavním soudem bez dalšího doplnění nepovažuji za vhodné. Bylo by tak možné usuzovat na automatickou přednost vzdálenosti bydliště pečujícího rodiče před bydlištěm rodiče druhého a na větší váhu skutečné vzdálenosti soudu od bydliště nezletilého, než mají jiná hlediska jeho zájmu. V tomto smyslu se však vhodně vyjádřil Nejvyšší soud, kdy sice upřednostnil určité hledisko zájmu nezletilého, jednalo se však o skutečnost, který soud bude mít nejlepší podmínky k vydání meritorního

¹⁵¹ K tomuto blíže kapitola 4.3.1 této práce.

¹⁵² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016.

¹⁵³ Viz úvod kapitoly 4.3 této práce.

¹⁵⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 3301/16.

rozhodnutí. K tomu dále uvedl, že to však nutně nemusí být soud, který je geograficky nejbližší bydlišti nezletilého.¹⁵⁵ V dalším usnesení také upřesnil, že pro zjištění nejlepších podmínek je potřeba, aby soud přezkoumal i jiné okolnosti případu (kromě vzdálenosti bydliště) a vyvážil zájmy nezletilého se zájmy ostatních účastníků.¹⁵⁶

Další problematickou otázkou v souvislosti s posuzováním kritéria změny bydliště je přestěhování nezletilého jedním z rodičů bez souhlasu druhého. Nastane-li taková situace a bylo-li bydliště nezletilého původně založeno dohodou rodičů, je nutné za jeho bydliště stále považovat místo, na kterém se rodiče naposledy dohodli. Změna bydliště je totiž možná pouze opět dohodou rodičů nebo rozhodnutím soudu. Nikoli však rozhodnutím ve smyslu přenesení příslušnosti, je potřeba meritorního rozhodnutí o určení místa bydliště nezletilého.¹⁵⁷

Na situaci, kdy rodič, kterému bylo dítě svěřeno do péče rozhodnutím soudu, následně plánuje změnu bydliště, nejsou názory zcela sjednocené. Některé odvolací soudy jsou názoru, že po rozhodnutí o péči se pak bydliště dítěte odvíjí od bydliště pečujícího rodiče. Případný nesouhlas druhého z rodičů se změnou by neměl být relevantní.¹⁵⁸ Kotrady a Šťastný však upozorňují na opačný názor (který i sami zastávají) vyjádřený na sympoziu o tzv. vnitrostátních únosech dětí, pořádaném Justiční akademií v Kroměříži v roce 2018. Zde zaznělo, že by jako bydliště dítěte mělo platit místo, které bylo deklarováno během řízení o úpravě poměrů. Pokud by se chtěl pečující rodič s dítětem přestěhovat po vydání meritorního rozhodnutí, měl by tak učinit se souhlasem druhého rodiče či po novém rozhodnutí soudu.¹⁵⁹ Z hlediska ochrany práva dítěte na péči obou rodičů a osobní kontakt s oběma rodiči¹⁶⁰ lze s tímto druhým názorem souhlasit a nepřipouštět či nelegalizovat situace, kdy je úmyslem pečujícího rodiče přestěhováním narušení vztahu dítěte s nepečujícím rodičem.¹⁶¹ Dále například v případě, kdy jeden z rodičů neplní soudní rozhodnutí o změně bydliště dítěte a ponechává si jej u sebe, mělo by pro účely aplikace institutu přenesení příslušnosti platit bydliště určené rozhodnutím soudu, přestože se zde dítě aktuálně nenachází.¹⁶²

V případě jednostranné nezákonné změny bydliště nezletilého jedním z rodičů by i tahle okolnost měla být zohledněna při posuzování zájmu nezletilého a naplnění podmínek pro

¹⁵⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2015.

¹⁵⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016.

¹⁵⁷ usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. 8. 2022, sp. zn. 32 Co 179/2022.

¹⁵⁸ usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 11. 2021, sp. zn. 13 Co 393/2021. Další usnesení uvádí také KOTRADY, Pavel, ŠŤASTNÝ, Petr. *Praktické otázky místní příslušnosti soudu...* s. 36.

¹⁵⁹ KOTRADY, Pavel, ŠŤASTNÝ, Petr. *Praktické otázky místní příslušnosti soudu...* s. 37.

¹⁶⁰ Vyplyvajících například z čl. 32 odst. 4 Listiny, § 888 OZ a čl. 7 odst. 1 a čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte.

¹⁶¹ V souladu s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1510/2013 (č. 39/2014 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

¹⁶² Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2018, sp. zn. III. ÚS 3322/17.

aplikaci institutu přenesení příslušnosti. I Nejvyšší soud již v roce 2013 judikoval, že není možné přenést příslušnost v případě pouhé snahy některého z rodičů o legalizaci pobytu nezletilého, jinde než v místě původního bydliště.¹⁶³ Je však třeba upozornit na nutnost aktivního jednání druhého z rodičů. Možností, jak se nezákonnému přestěhování bránit, je například podání návrhu na nové řízení o úpravě poměrů dítěte nebo řízení o určení místa bydliště nezletilého.¹⁶⁴ V případě přestěhování dítěte do zahraničí pak návrh na zahájení řízení o navrácení dítěte ve smyslu § 478 a násl. ZŘS.

¹⁶³ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1510/2013 (č. 39/2014 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

¹⁶⁴ ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, s. 114, 115.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zhodnocení dopadů legislativního nastavení a praktické aplikace institutů umožňujících změnu příslušnosti soudu v průběhu řízení na naplňování základních právních zásad a ochranu práv účastníků řízení. Práce je zaměřena zejména na řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, proto se její větší část věnuje institutu přenesení příslušnosti podle § 5 ZŘS jako výjimce ze zásady trvání příslušnosti ve smyslu § 11 odst. 1 OSŘ.

Pro dosažení cíle práce bylo třeba zodpovědět několik dílčích otázek. První z nich zkoumá vztah mezi instituty změny místní příslušnosti a právem na zákonného soudce jako součásti práva na spravedlivý proces. Nejvyššího naplnění by právo na zákonného soudce dostalo, pokud by jednou zahájené řízení vždy dořešil konkrétní soudce. Jak je ale uvedeno ve druhé kapitole této práce, v praxi dochází k situacím (např. dlouhodobé onemocnění soudce), pro které toto není možné. Prostřednictvím zásady zákonného soudce je realizován požadavek nezávislého¹⁶⁵ a nestranného rozhodování. V určitých případech by však nemohlo dojít k naplnění požadavku nestrannosti právě proto, že by se trvalo na meritorním rozhodnutí věci původně příslušným soudem, a je potřeba rozhodující soud změnit.

Je nepochybné, že změnou soudu během probíhajícího řízení dochází k porušení práva na zákonný soud a soudce. Využitím institutů umožňujících změnu soudu může některý z účastníků docílit rozhodnutí ve věci soudem podle jeho vlastní volby. Právě tomuto mělo být zásadou zákonného soudu zabráněno. Dalším důvodem je požadavek dosažení kvalitního a správného rozhodnutí každé věci bez opomenutí rozhodných okolností. Důkladné seznámení se soudce s případem má zajistit zásada trvání příslušnosti zakotvená v § 11 odst. 1 OSŘ, která porušení práva na zákonný soud eliminuje. Z třetí kapitoly a prvních dvou částí čtvrté kapitoly vyplývají příklady situací, kdy právě za účelem ochrany účastníků nad zákonným soudem převáží jiné jejich zájmy. Zejména z judikatury jsou zřejmé důvody nutnosti existence výjimek ze zásady trvání příslušnosti, jako například nestranné rozhodování v případě delegace nutné, zajištění hospodárného a rychlého vyřízení věci za jejího současného důkladného projednání v případě delegace vhodné a ochrana zájmu nezletilého jako slabší strany v případě přenesení příslušnosti (přičemž zájem nezletilého v sobě zahrnuje například také požadavek rychlosti a důkladnosti rozhodování).

První výjimka, tzv. delegace nutná, slouží pro případy, kdy jsou soudci příslušného soudu vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci. Pro jejich vztah k případu by rozhodnutí

¹⁶⁵ Pro nepřiléhavost nezávislosti soudů tématu práce se druhá kapitola věnuje pouze aspektu nestrannosti.

postrádalo požadovaný aspekt nestrannosti a tím znemožňovalo naplnění práva na spravedlivý proces. Pokud tedy dojde k naplnění podmínky pro delegaci nutnou, nelze pochybovat o tom, že změna soudu povede k větší ochraně práv účastníků, než kdyby řízení dokončil původně podle zákona příslušný soud.

Smyslem druhé výjimky, tzv. delegace vhodné, je realizace zásady hospodárnosti a rychlosti řízení a umožnění důkladnějšího projednání věci než u původně příslušného soudu. Zároveň by pouhé očekávání hospodárnějšího a rychlejšího rozhodnutí věci nemělo samo o sobě postačovat. Rozhodnutí o její důvodnosti se v praxi jeví jako složitější než v případě delegace nutné. Konkretizace podmínek pro její aplikaci je přenechána judikatuře a odborné teorii, zákon je (na rozdíl od delegace nutné) výslovně neupravuje. Judikatura je však velmi kauzální, a i v obdobných situacích často protichůdná. Odůvodnění rozhodnutí o delegaci navíc často postrádají podrobnost, což ztěžuje dovození konkrétnějších pravidel či alespoň vodítek pro rozlišení relevantnosti namítaných důvodů. Dostačujícími mohou být například souhlas všech účastníků, blízkost soudu či, podle mého názoru nejrelevantnější, stav řízení, žádný z těchto však nikoli sám o sobě. Ani ohledně těchto důvodů však nelze judikaturu považovat za sjednocenou a rozhodně nelze způsoby rozhodnutí nijak zobecňovat. S jistotou lze uzavřít, že z důvodu zásahu do práva na zákonný soud je nutné trvat na restriktivním uplatňování tohoto institutu pouze ve výjimečných případech a zároveň na nutnosti kvalitního odůvodnění každého rozhodnutí o této formě delegace. Vždy je potřeba vyvažovat zájmy všech účastníků a pokud by delegací mělo dojít k zásadně nepříznivé změně v poměrech některého z nich, neměl by soud k tomuto institutu přistoupit.

Pro posouzení vztahu mezi instituty umožňujícími změnu soudu podle OSŘ a těch podle ZŘS, tedy zodpovězení druhé výzkumné otázky, bylo třeba porovnat legislativní vymezení a praktickou aplikaci obou delegací podle OSŘ s institutem přenesení příslušnosti podle ZŘS. Judikaturu lze ohledně této otázky považovat za dlouhodobě ustálenou, a to již od doby před existencí ZŘS. Důraz na vysokou významnost důvodů pro přenesení příslušnosti je, kromě potřeby eliminace zásahu do práva na zákonného soudce, posílen také výlučnou místní příslušností vázanou na bydliště nezletilého účastníka jako slabší strany. Zejména z tohoto důvodu je dovozována obecná nemožnost využití delegace vhodné v řízeních podle § 466 ZŘS. Ke změně soudu v těchto věcech má sloužit výhradně institut přenesení příslušnosti podle ZŘS. I přes dlouhodobou ustálenost tohoto názoru jsou však stále podávány návrhy na změnu soudu i prostřednictvím delegace vhodné.

Ustanovení § 5 ZŘS (oproti delegaci vhodné) lépe chrání zájem nezletilého, který je zde výslovně uveden jako jedna ze dvou kumulativních podmínek pro přenesení. Druhou

podmínkou je změna bydliště nezletilého. Nelze však vyloučit situace, kdy přestože ke změně bydliště nedošlo, je dán zájem nezletilého na změně soudu a bylo by tedy možné uvažovat o využití delegace vhodné. Jak je uvedeno v kapitole 4.1, nutností rozhodování v zájmu nezletilého by byl soud vázán i pokud by aplikoval ustanovení o delegaci vhodné, jelikož to vyplývá z Úmluvy o právech dítěte. Lze však souhlasit s argumentací Nejvyššího soudu, že by po delegování věci, kdy důvodem vhodnosti nebyla změna bydliště nezletilého, ale jiná okolnost, nebylo již později možné ve stejné věci aplikovat § 5 ZŘS a příslušnost přenést, i kdyby se bydliště změnilo. Nad vzdáleností bydliště nezletilého by totiž podle předchozího rozhodnutí o delegaci převažovaly v daném případě namítané důvody vhodnosti.

Otázkou zůstává možnost delegace, když by jedním z důvodů vhodnosti byla i změna bydliště nezletilého. I Nejvyšší soud (avšak ojedinele) v takové situaci shledal potřebným i ve věci péče soudu o nezletilého věc delegovat z důvodu vhodnosti (i v situaci, kdy přenesení příslušnosti podle ZŘS bylo možné). Před zamítnutím návrhu a pouhým upozorněním na vhodnost podání návrhu na přenesení příslušnosti Nejvyšší soud upřednostnil hledisko hospodárnosti a rychlosti řízení. Většinová judikatura však k zamítnutí přistupuje, přestože by delegací bylo v těchto případech dosaženo stejného výsledku jako při přenesení věci. Domnívám se, že je potřebné, aby soudní praxe byla v tomto ustálená a trvání na správném postupu (tedy zamítnutí návrhu na delegaci vhodnou a nutnost následného podání návrhu na přenesení) nepovažuji za problematické. Je třeba připustit, že zájem nezletilého právě pro jeho výslovné uvedení jako jedné z podmínek přenesení příslušnosti je lépe chráněn § 5 ZŘS než delegací vhodnou. Proces přenesení je také rychlejší díky tomu, že o něm nemusí rozhodovat nadřízený soud (jako u delegace vhodné), ale rovnou soud příslušný. Pokud se však judikatura a většinově i odborná veřejnost shoduje na závěru o nemožnosti použití delegace vhodné v řízeních podle § 466 ZŘS, chybí podle mě výslovné zakotvení této nemožnosti v zákoně, a dochází proto ke zbytečným průtahům při podávání návrhů na delegaci. Navíc když ve věcech nezletilých je kladen důraz právě na jejich urychlené vyřízení.

Problematickou se v řízeních podle § 466 ZŘS ukázala také otázka trvání příslušnosti. Judikatura je ustálena v názoru, že tato zásada platí pro všechna dílčí řízení vedená podle § 466 ZŘS jako pro celek a jednou určená příslušnost trvá až do zletilosti dítěte. Objevují se však i názory, že by se pro každý návrh na zahájení dílčího řízení měla příslušnost posuzovat znovu podle aktuálního bydliště nezletilého. To by však mohlo vést k nežádoucímu vedení několika řízení týkajících se téhož nezletilého u různých soudů. Řešením by mohlo být posuzování příslušnosti podle aktuálního bydliště až v případě meritorního skončení všech dílčích řízení vedených současně. Přínosné by také bylo zavedení centrální databáze probíhajících řízení

přístupné všem soudům. Vhodné by bylo také zakotvení ustanovení o trvání příslušnosti pro současně vedená dílčí řízení podle § 466 ZŘS pouze do jejich pravomocného skončení, aby právní úprava, vzhledem ke zvýšenému zájmu na rychlý postup řízení týkajících se nezletilých, byla co nejméně zavádějící a minimalizující bezdůvodná prodloužení řízení. A i v případě trvání na aktuálně většinovém názoru o trvání příslušnosti až do zletilosti, je nutno konstatovat, že chybí výslovná zákonná úprava.

Zodpovězení třetí a čtvrté výzkumné otázky, tedy jaké požadavky jsou kladeny na ochranu zájmu dítěte při rozhodování o změně příslušnosti a zda je nutné zastoupení dítěte pro rozhodnutí o přenesení příslušnosti, nabízí poslední části čtvrté kapitoly. Z judikatury vyplývá, že Nejvyšší soud se skutečně snaží dbát řádného posuzování zájmu nezletilého. Jedná se o komplexní pojem a v každém případě je nutné zjistit a zohlednit více hledisek, a ne pouze vzdálenost soudu od bydliště nezletilého. Je třeba přihlížet k individualitě situace každého dítěte, a není možné požadovat obecné legislativní zakotvení přesného postupu při zjišťování zájmu nezletilého. Z judikatury lze však dovodit některá významnější kritéria jako je okamžik vhodný k přenesení, vyjádření účastníků řízení či potřebnost zastoupení nezletilého pro rozhodnutí o přenesení.

Pro individualitu každého případu nelze určit přesný časový bod, kdy by se věc měla přenést. Ustálený je názor, že je to možné i před meritorním skončením dílčího řízení, s čímž nelze nesouhlasit. Dále je třeba zhodnotit, který soud je schopen rozhodnout věc rychleji a zároveň správně. Relevantní jsou úkony, které již byly v řízení provedeny a zda již nelze rozhodnout věc během jednoho závěrečného jednání. Rizikové je pak přenášení příslušnosti v době podání návrhu na nařízení předběžného opatření. V každém případě je v tomto smyslu nutné apelovat na soudy, aby jednaly urychleně a nejlépe nejprve rozhodly o předběžném opatření a nepřenášely tento krok na nový soud. Co se týče vyjádření účastníků řízení z provedeného výzkumu jednoznačně vyplývá potřeba dovození tohoto práva, přestože v zákoně uvedeno není. Jedná se o podstatný zdroj informací o zájmu nezletilého. Naopak výsledkem nezletilého ohledně otázky přenesení příslušnosti se jeví jako nadbytečný a nemělo by k němu být přistupováno, a to bez ohledu na věk nezletilého. Navíc, když by pak bylo nutné děti znovu vyslyšet ohledně merita věci. Z tohoto důvodu je ale třeba trvat na nutnosti zastoupení nezletilého i konkrétně pro otázku změny soudu a opatrovník by neměl být ustanoven až v rozhodnutí o přenesení. I jemu má být dán prostor se k zamýšlené změně vyjádřit a hájit zájem nezletilého.

Pokud v praxi budou dodržována zejména posledně uvedená kritéria při rozhodování o přenášení příslušnosti, neměly by obecně být pochybnosti o opodstatněnosti tohoto zásahu do

práva na zákonný soud a soudce. Jak bylo uvedeno výše, přestože se ve většině otázkách jeví judikatura jako ustálená, v určitých bodech by bylo vhodné doplnit právní úpravu, aby nevznikaly pochybnosti o praktické aplikaci ustanovení umožňujících změnu soudu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

ADAMOVIČ, Hana a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [online databáze]. Praha: Wolters Kluwer, 2016, aktualizováno k 1. lednu 2016 [cit. 2. června 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

BERAN, Vladimír a kol. *Občanský soudní řád, 1. část: Soudcovský komentář* [online databáze]. Praha: Wolters Kluwer, 2023, aktualizováno k 1. lednu 2023 [cit. 2. června 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. [online databáze]. Praha: Wolters Kluwer, 2009, aktualizováno k 1. červenci 2009 [cit. 2. června 2023]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, 1451 s.

JIRSA, Jaromír a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář* [online databáze]. Praha: Wolters Kluwer, 2023, aktualizováno k 1. lednu 2023 [cit. 2. března 2024]. Dostupné z: databáze noveaspi.cz.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 1012 s.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu. Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019, 288 s.

SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1834 s.

SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1132 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 502 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2015, 379 s.

Odborné články

CORRADINIOVÁ, Simona. Perpetuatio fori v řízeních péče soudu o nezletilé. *Bulletin advokacie* [online], 2010, roč. 2010, č. 6, s. 36–39 [cit. 23. března 2024]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/3223/BA_06_web.pdf.

ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. Přenesení místní příslušnosti v řízení péče soudu o nezletilé [online]. *pravni prostor.cz*, 5. ledna 2022 [cit. 23. března 2024]. Dostupné z: <https://www.pравниprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/prenesení-místní-prislusnosti-v-řízení-pece-soudu-o-nezletile>.

HAMULÁKOVÁ, Klára. Místní příslušnost soudů ve věcech rodinněprávních se zaměřením na řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 9, s. 407–411.

KOTRADY, Pavel, ŠTASTNÝ, Petr. Praktické otázky místní příslušnosti soudu a jejího přenášení v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. *Bulletin advokacie* [online], 2019, roč. 2019, č. 10, s. 32–40 [cit. 30. listopadu 2021]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_10_2019_web.pdf.

ŠIMÍČEK, Vojtěch. Právo na zákonného soudce v České republice [online]. *pravni prostor.cz*, 4. září 2020 [cit. 15. července 2020]. Dostupné z: <https://www.pравниprostor.cz/clanky/procesni-pravo/pravo-na-zakonneho-soudce-v-ceske-republice>.

ŠÍNOVÁ, Renáta. K otázce místní příslušnosti v řízení ve věcech péče o nezletilé. *Rodné listy* [online databáze], 2020, č. 6 [cit. 2. března 2024]. Dostupné z: [databáze noveaspi.cz](https://databaze.noveaspi.cz).

ŠÍNOVÁ, Renáta. Několik poznámek k použitelnosti obecného předběžného opatření v rámci péče soudu o nezletilé. *Soudní rozhledy*, 2019, roč. 25, č. 11–12, s. 453–456.

WESTPHALOVÁ, Lenka, ŠÍNOVÁ, Renáta. Nejlepší zájem dítěte. *Právník*, 2019, roč. 158, č. 12, s. 1091–1108.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 30/2000 Sb.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 334/2012 Sb.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 22. února 1996, sp. zn. III. ÚS 232/95 (N 15/5 SbNU 101).

Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. IV. ÚS 2319/11 (N 40/64 SbNU 461).

Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2013, sp. zn. II. ÚS 3363/12.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 3301/16

Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 222/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2017, sp. zn. IV. ÚS 736/17 (N 76/85 SbNU 325).

Nález Ústavního soudu ze dne 17. října 2017, sp. zn. IV. ÚS 2672/17 (N 194/87 SbNU 201).

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2018, sp. zn. III. ÚS 3322/17.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. III. ÚS 1807/18.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 1104/19.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. února 2021, sp. zn. IV. ÚS 2732/20 (N 39/104 SbNU 403).

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 1970, sp. zn. Nd 127/70 (č. 85/1970 Sb. soudních rozh.).

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2000, sp. zn. 4 Nd 408/2000.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2001, sp. zn. 7 Nd 29/2001.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2001, sp. zn. 5 Nd 74/2001.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2001, sp. zn. 4 Nd 127/2001.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2001, sp. zn. 11 Nd 211/2001.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2001, sp. zn. 4 Nd 244/2001.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2001, sp. zn. 5 Nd 271/2001.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2001, sp. zn. 5 Nd 270/2001.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 5 Nd 306/2001.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2002, sp. zn. 20 Nd 11/2002.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. 32 Od 69/2003.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. 20 Nd 48/2004.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. 28 Nd 123/2004.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2336/2004 (č. 38/2007 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 26 Nd 66/2006.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2007, sp. zn. 28 Nd 221/2006.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2007, sp. zn. 25 Nd 228/2007.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. 4 Nd 418/2009.

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011 (č. 102/2012 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012 sp. zn. 23 Nd 60/2012.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2013, sp. zn. 29 Nd 292/2013 (č. 16/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1510/2013 (č. 39/2014 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 23 Nd 111/2015.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 3572/2015.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. 23 Nd 320/2015.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. 23 Nd 163/2016.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2015.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3468/2016.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2019, 21 Cdo 2500/2018.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 8. 2022, sp. zn. 28 Nd 365/2022.

usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 19 Co 387/2011.

usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. 7. 2021, sp. zn. 1 Nc 770/2021.

usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 17 Co 125/2021.

usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 11. 2021, sp. zn. 13 Co 393/2021.

usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 7. 2. 2011, sp. zn. 32 Nc 11/2011.

usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. 8. 2022, sp. zn. 32 Co 179/2022.

usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 19. 5. 2022, sp. zn. 29 Co 128/2022.

Ostatní

Důvodová zpráva č. 292/2013 Dz k zákonu č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních.

Důvodová zpráva č. 296/2017 Dz k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

JÍLEK, Dalibor, Jak porozumět nejlepším zájmům dítěte. In: JÍLEK, Dalibor, POŘÍZEK, Pavel (eds.). *Pobyt cizinců: vybrané právní problémy*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2014, s 303–332. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/pobyt_cizincu_2013/pobyt_cizincu_2013.pdf.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>.

Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 17. prosince 2018 ve věci plynulosti při rozhodování o předběžném opatření upravujícím poměry nezletilého dítěte, sp. zn. 2034/2018/VOP/JŠ. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/2034-18-JS-10-ZZ.pdf>.

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na současné legislativní nastavení a praktickou aplikaci institutů umožňujících změnu příslušnosti soudu v civilním soudním řízení s ohledem na realizaci základních právních zásad a ochranu práv účastníků řízení. Stěžejní část je věnována přenesení příslušnosti ve věcech péče soudu o nezletilé. Přestože možnost změny příslušnosti soudu v průběhu řízení není nijak novým institutem, stále se v praxi vyskytují nesrovnalosti ohledně jeho správné aplikace. Lze se setkat s nepochopením jednak ze strany samotných soudů, problematické je ale také využívání možnosti návrhu na změnu místní příslušnosti účastníky řízení, kdy se tento institut jeví jako jednoduše zneužitelný k získání časové výhody. Analýzou platné právní úpravy a vývoje, současného stavu a ustálenosti soudní praxe jsou vyhodnoceny rizikové aspekty těchto institutů, zejména týkající se ochrany zájmu nezletilého.

Abstract

Diploma thesis is focused on the current legislative setting and practical application of the institutes enabling the change of jurisdiction of the court in civil proceedings with regard to the implementation of fundamental legal principles and the protection of the rights of the proceedings parties. The main part is devoted to the delegation of jurisdiction in matters of court custody of a minors. Although the possibility of changing the territorial jurisdiction of the court in the course of proceedings is not a new institute, there are still discrepancies in practice regarding its correct application. There is a misunderstanding on the part of the courts themselves, but also problematic is the method of using the option to apply for a change of jurisdiction by the parties to the proceedings and this institutions seems to be easily abused to gain a time advantage. The risk aspects of these institutes, especially those related to the protection of the interests of minors, are assessed by analysing the current legislation and the development, current state and stability of court practice.

Klíčová slova

Místní příslušnost

Trvání příslušnosti

Delegace vhodná

Delegace nutná

Přenesení příslušnosti

Zákonný soud

Zájem nezletilého

Bydliště nezletilého

Key words

Territorial jurisdiction

Continuation of jurisdiction

Delegation appropriate

Delegation necessary

Delegation of jurisdiction

Court of law

Interest of the child

Residence of the child